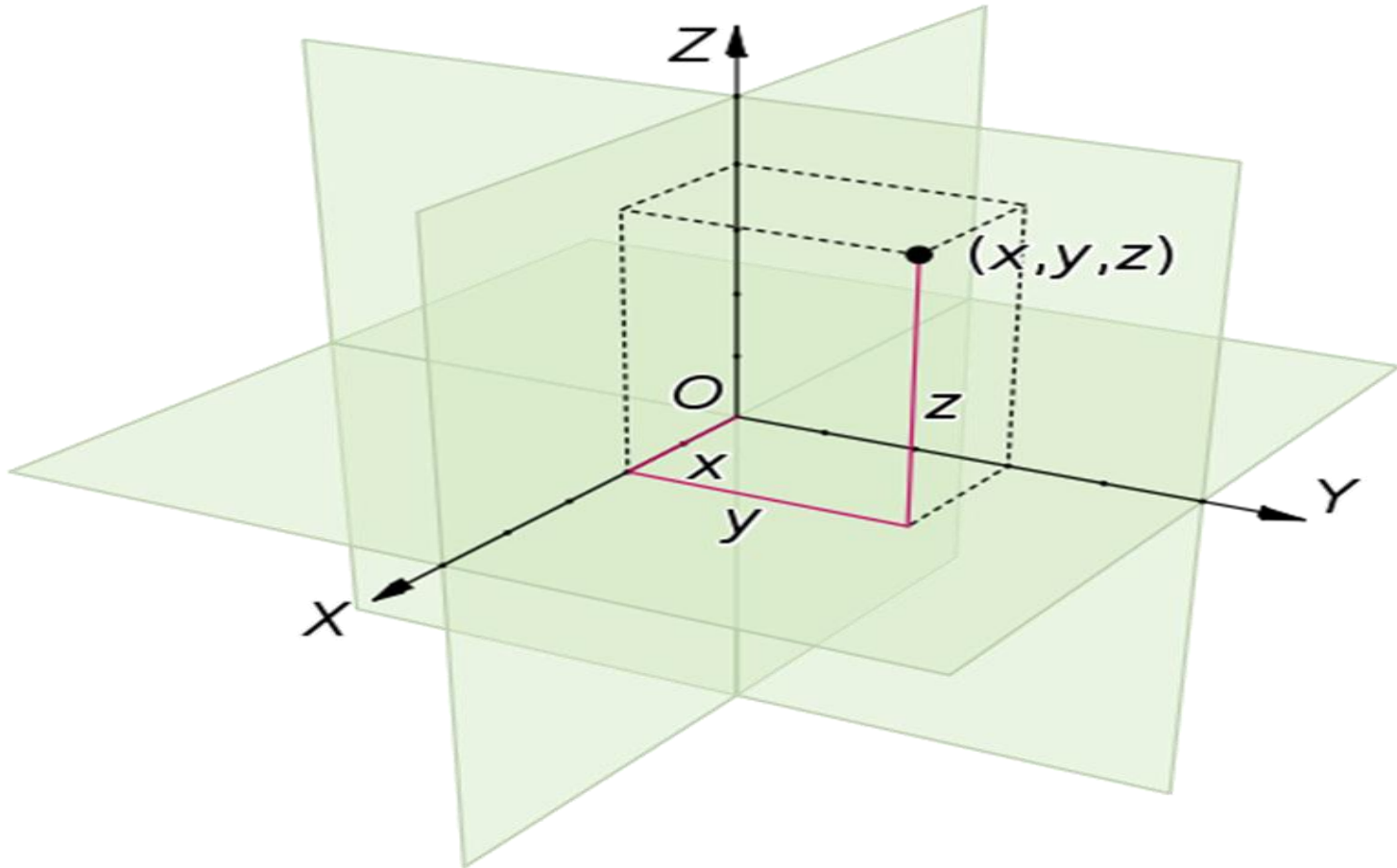

İŞ KAZALARININ CEZA YARGILAMASINDA SORUŞTURMA SÜRECİ (I)

**“Kaos siyah, düzen beyaz ise;
HUKUK:
Siyah üzerine beyaz ile yazmaktır.”**

**Av. Hüseyin Numan Bilir
(A sınıfı İş Güvenliği Uzmanı)**

HUKUKUN BOYUTLARI

X= Birinci boyut: ETİK (DEĞER)
(Töre bilimi-Evrensel insani değerler)

Y= İkinci boyutu: OLGU (TOPLUMSAL GERÇEK)
(Varlığı deneyle kanıtlanmış şey)

Z = Üçüncü boyut:NORM
(Önceden belirlenmiş kalıp, düzgü)

**“İş kazalarından kaynaklanan borç, cüzdan
değil, vicdan borcudur.”**

**Av. Hüseyin Numan Bilir
A sınıfı İş Güvenliği Uzmanı**

GENEL TANIM ve KAVRAMLAR:

Suç

Tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu bir hareketler. (*Eski TCK*)

Haksızlık (*TCK*)

Yetkili otorite tarafından belirlenen ve otoritenin amaçlarıyla çatışan, istenen düzenini bozan ve yasaklanmaları çeşitli müeyyidelerle (yaptırım) sağlanan fiiller. (**Genel**)

Ceza

Kanunun suç saymış olduğu
eylem ve davranışlara
uygulanacak olan yaptırımlar.

SUÇUN UNSURLARI

Haksızlık olarak suç:

1. Maddi,
2. Manevi,
3. Hukuka aykırılık
unsurlarını taşır.

SUÇUN MADDİ UNSURLARI

Suçun maddi unsurları fiil, netice, nedensellik bağı, fail, konu, mağdurdur.

1-Fiil: İcrai davranışla, ihmali davranışla, işlenebilir. Fiil, ancak bir insan tarafından gerçekleştirilebilen bir davranıştır.

2-Netice: Suçun kanuni tanımında belirtilen netice.

3-Nedensellik bağı: Fiil ile netice arasındaki neden-sonuç ilişkisidir.

4-Fail: Ancak gerçek kişiler, suçun faili olabilir.

5-Konu: Her suçun mutlaka bir konusu vardır. Örneğin, Yaralama suçunda, mağdur, yaralanan kişidir; konu ise, bu kişinin vücududur. Bu suça ilişkin tanımla korunan hukuki değer ise, kişilerin vücut dokunulmazlığıdır.

6-Mağdur: Her suçun mutlaka bir mağduru vardır; mağdursuz suç olmaz. Ancak gerçek kişiler suçun mağduru olabilir. Tüzel kişiler, bir suçtan ancak zarar gören olabilir.

SUÇUN MANEVİ UNSURLARI

1. Kast (m.21)
2. Taksir (m.22)
3. Netice sebebiyle ağırlaşmış suç (Kast – taksir beraberliği(m.23))
4. Amaç veya saik

Kast: (TCK)

- Sucun oluşması kastın varlığına bağlıdır. **Kast**, sucun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.
- Kişinin, sucun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde **olası kast** vardır. Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir

Taksir: (TCK)

- Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır. **Taksir**, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın sucun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir.
- Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde **bilinçli taksir** vardır; bu halde taksirli suca ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır. Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir. Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir. Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir.

Netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç: (TCK)

Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir.

- Kast, suçun, neticenin bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir
- Olası kast, öngörülen neticeyi kabullenmektir.
  - Taksir , neticeyi öngörmemektir.
- Bilinçli taksir, öngörülen neticeyi istememektir.

Bilinçli taksirin olası kasttan ayrıldığı nokta şudur.

Bilinçli taksirde fail neticeyi öngörmekte, fakat istememektedir. Olası kastta ise, fail neticeyi öngörmekte ve bu sonucu kabullenmektedir. Öngörmesine rağmen netice meydana gelirse gelsin demektedir. Oysa bilinçli taksirde sonucun kabullenmesi söz konusu değildir. Fiilin neticesi ön görülüyor fakat bu kişi öngörülen bu neticenin gerçekleşmesini istemiyor. Halbuki, **olay olası kast kapsamında değerlendirildiğinde kişi gerçekleşeceğini öngördüğü neticeyi istemiş değildir ama istememiş de değildir, şeklinde bir değerlendirme veya tanımlama yapılmaktadır. Yani tamamen lakaydi bir davranış içerisine girmiştir fail.**

Buradaki isteme ve istememe arasında somut bir ölçüt verme imkanı yoktur. Bunu hakim somut olayın gerçekleşişini dikkate alarak, olayda bilinçli taksirin mi yoksa olası kastın mı bulunduğunu tayin edecektir.

Trafik lambası kırmızı yanarken Yolda seyreden bir otobüs sürücüsü, kavşakta durmadan geçmek ister; kendilerine yeşil ışık yanan kavşaktan geçmekte olan yayalara çarpar ve bunlardan bir veya birkaçının ölümüne veya yaralanmasına neden olur. Trafik lambası kendisine kırmızı yanan sürücü, yaya geçidinden birilerinin geçtiğini görmüş; fakat, buna rağmen kavşakta durmamış ve yoluna devam etmiştir.

Bu durumda otobüs sürücüsü, meydana gelen ölüm veya yaralama neticelerinin gerçekleşebileceğini öngörerek, bunları kabullenmiştir. Aynı örnekte yine kırmızı ışık henüz yanmış yayalar adımlarını atmak üzereler, sürücü, süratlenip ben bu arada geçeyim diye düşünerek hareket ederse, burada sonucu kabullenme yoktur.Y aya geçidine henüz girene çarpılmasında bilinçli taksir söz konusu olabilir.

- Dügün evinde ateş eden bir kişinin aldığı alkolün de etkisi ile elinin seyrini kaybetmesi sonucu, yere paralel olarak yaptığı atışlardan bir tanesinden çıkan kurşun, törene katılanlardan birinin alnına isabet ederek ölümüne neden olur. Bu örnek olayda kişi yaptığı atışlardan çıkan kurşunların orada bulunan herhangi birine isabet edebileceğini öngörmüş; fakat, buna rağmen silâhıyla atışa devam etmiştir. Burada da fail silâhıyla ateş ederken ortaya çıkacak yaralama veya ölüm neticelerini kabullenmiştir.
- Düşmanını topluluk arasında gören bir şahıs düşmanına yönelik olarak ateş ediyor, yanındaki kişilerin de yaralanıp ölebileceğini öngörüyor birkaç kişi ölüyor ve yaralanıyor. Burada hedeflediği düşmanına karşı eylemi kasten öldürme, yani bir doğrudan kast var, bir de diğer neticeler var. Diğer neticeler bakımından ölüm meydana gelmişse olası kastla öldürme olur, yaralanma meydana gelmişse kasten yaralanma olur.

TAKSİRLE ÖLDÜRME

**Defalarca Yapılan Tespitler ve Uyarılara Rağmen
Hatalı Eksik ve Tehlikeli Çalışma Yöntemini
Sürdüren Sanıkların Kusurluluk Düzeyinin Taksir
Düzeyini Aştığı**

**Mevcut Tehlikeli Durumu Gizlemek Suretiyle Olursa
Olsun Düşüncesi İle Hatalı ve Hileli Faaliyetlerine
Devam Ettiklerinden Olası Kastla Adam Öldürme
Suçunun Unsurlarının Oluştığı**

HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Bir fiilin kanunda muayyen suç tanımlarından birine uygun olması, işlenen fiilin aynı zamanda hukuka aykırı olduğu hususunda bir karine teşkil etmektedir

Hukuka uygunluk nedenleri

- 1.Hakkın kullanılması (m. 26, f. 1),
- 2.Kanunun hükmünü yerine getirme (Görevin yerine getirilmesi) (m. 24, f. 1),
- 3.Meşru savunma (m. 25, f. 1),
- 4.İlgilinin rızası (m. 26, f. 2),

Suç ve cezalara ilişkin esaslar: (ANAYASA)

- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine gecen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsidir. Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz. Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.
- Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi: (TCK)

- Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz. İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz. Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.

Cezalar: (TCK)

Suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır.

Sürelî hapis cezası: (TCK)

Sürelî hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.

Hükmedilen bir yıl veya daha az sürelî hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır.

Cezanın belirlenmesi (TCK)

Hâkim, somut olayda;

- Suçun işleniş biçimini,
- Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
- Suçun işlendiği zaman ve yeri,
- Suçun konusunun önem ve değerini,
- Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
- Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
- Failin güttüğü amaç ve saiki, göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.

Suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi nedeniyle indirim veya artırım, birinci fıkra hükmüne göre belirlenen ceza üzerinden yapılır.

Birinci fıkroda belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz.

Bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır.

Yukarıdaki fıkralara göre belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir.

Hapis cezasının süresi gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmi dört saat; bir ay, otuz gündür. Yıl, resmi takvime göre hesap edilir. Hapis cezası için bir günün, adli para cezası için bir Türk Lirasının artakalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez.

Sürelî hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı bu madde hükümlerine göre belirlenen sonuç ceza, otuz yıldan fazla olamaz.

Adli para cezası hesaplanırken, bu madde hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır. Adli para cezası, belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılması suretiyle bulunur.

Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz.

Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir.

İhbar ve şikâyet: (CMK)

1. Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir.
2. Valilik veya kaymakamlığa ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.
3. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunulabilir.
4. Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbar veya şikâyet, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.
5. İhbar veya şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir.
6. Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyetle bağlı olduğunun Anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur.

Soruşturma işlemlerinde görev ve yetkiler: (ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİĞİ)

- Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adlî kolluğa yaptırılır. Adlî kolluk görevlileri Cumhuriyet savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini gecikmeksizin yerine getirir.
- Adlî kolluk görevlileri, kendilerine yapılan bir suça ilişkin ihbar veya şikâyetleri; el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhâl Cumhuriyet başsavcılığına *ve en üst dereceli kolluk amirine* bildirir ve ilgili Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerine başlar.

Kolluk: (İŞYERİ ACM CAL RHST Y) Polis ve jandarma teşkilatı.

Adlî kolluk görevlileri: (ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİĞİ)

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı **Emniyet Teşkilâtı** Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı **Gümrük Müsteşarlığının** Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı **Sahil Güvenlik Komutanlığı** Kanununun 4 üncü maddesi ve 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde belirtilen **soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tâbi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, âmir, memur ve diğer görevliler.**

Soruşturma yapmak üzere;

- a) Emniyet Genel Müdürlüğünce, asgarî tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde,
- b) Jandarma Genel Komutanlığınca, asgarî tam teşekküllü bir jandarma karakolu bulunan yerlerde,
- c) Sahil Güvenlik Komutanlığınca, asgarî sahil güvenlik bot komutanlıklarının bulunduğu yerlerde,
- d) Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünce, gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürlüğü, gümrük müdürlüğü ile müstakil bölge ve kısım amirlikleri bulunan yerlerde, mevcut imkanlar ölçüsünde yeterince adlî kolluk personeli görevlendirilir.

Adlî kolluk sorumlusu:(ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİĞİ)

Mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından görevlendirilen adlî kolluğun komutanını, amirini veya sorumlusu.

En üst dereceli kolluk amiri:(ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİ.)

Emniyet Genel Müdürlüğünde; il emniyet müdürünü, ilçe emniyet müdürünü veya amirini, Jandarma Genel Komutanlığında il jandarma komutanını, ilçe ve merkez ilçe jandarma komutanını, Sahil Güvenlik Komutanlığında; birlik komutanını, Gümrük ve Ticaret Bakanlığında; gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürü.

Diğer kolluk birimlerinin adlî kolluk görevi:
(ADLÎ KOLLUK YÖNETMELİĞİ)

Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi hâlinde, diğer kolluk birimleri de adlî kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adlî görevleri dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

Soruşturma: (CMK)

- Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre.

İddianame: (CMK)

Cumhuriyet savcısı tarafından görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen:

- Şüphelinin kimliği,
- Müdafî,
- Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
- Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,
- Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
- Şikâyetle bulunan kişinin kimliği,
- Şikâyetin yapıldığı tarih,
- Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
- Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- Suçun delilleri,
- Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların Sürelerinin gösterildiği belge.

İşyeri: .(İŞ K)

İşyeri: (İSG KANUNU)

İşyeri: .(İŞ K)

İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir.

İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır.

İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür.

İşyeri: (İSG KANUNU)

Mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile çalışanın birlikte örgütlendiği, işverenin işyerinde ürettiği mal ve ya hizmet ile nitelik yönünden bağılılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları da içeren organizasyon.

“İş kazalarından kaynaklanan borç, cüzdan değil, vicdan borcudur.”

İş kazasının tanımı : (SSY SİG GNL SAĞ SİG K)

İş kazası;

1. Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
2. İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa
Yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
3. Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
4. Hizmet akdi ile çalışan emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda
5. Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olaydır.

İş kazası: (İSG KANUNU)

İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay.

İş kazası: (CLŞ GC MES KZ GC KYB Y)

Sigortalıyı hemen veya sonradan, bedenen ya da ruhen özgüre uğratan olaylar.

İş kazasının, bildirilmesi ve soruşturulması: (SSY *SİG GNL SAĞ SİG K*)

İş kazasının 4 uncu maddenin birinci fıkrasının;

1. Bazı sigorta kollarının uygulanacağı sigortalılar kapsamında bulunan, iş akdi ile çalışan sigortalılar bakımından bunları çalıştıran **işveren tarafından, o yer yetkili kolluk kuvvetlerine derhal** ve Kuruma da en geç kazadan sonraki üç işgünü içinde,

2. Hizmet akdi ile bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanların kendisi tarafından, bir ayı geçmemek

Şartıyla rahatsızlığının bildirim yapmaya engel olmadığı günden sonra üç işgünü içinde, iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesi ile doğrudan ya da taahhütlü posta ile Kuruma **bildirilmesi zorunludur.**

Bu sure iş kazasının işverenin kontrolü dışındaki yerlerde meydana gelmesi halinde, iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren başlar.

Kuruma bildirilen olayın iş kazası sayılıp sayılmayacağı hakkında bir karara varılabilmesi için gerektiğinde, Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen memurları tarafından veya Bakanlık iş müfettişleri vasıtasıyla soruşturma yapılabilir. Bu soruşturma sonunda yazılı olarak bildirilen hususların gerçeğe uymadığı ve olayın iş kazası olmadığı anlaşılırsa, Kurumca bu olay için yersiz olarak yapılmış bulunan ödemeler, ödemenin yapıldığı tarihten itibaren gerçeğe aykırı bildirimde bulunanlardan, tahsil edilir.

İş kazası ve meslek hastalığı bildirgesinin şekli ve içeriği, verilme usulü ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

İş kazasının bildirimi ve bildirim süresi (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği)

MADDE 35 – (1) İş kazası, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının;

a) (a) bendinde sayılan sigortalılar ile Kanunun 5 inci maddesinin (a) ve (c) bendinde sayılan sigortalıların iş kazası geçirmeleri hâlinde işverenleri, Kanunun 5 inci maddesinin (b) ve (e) bentlerinde belirtilen sigortalıların iş kazası geçirmeleri hâlinde ise eğitim veya staj gördükleri işyeri işverenleri **tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhâl, Kuruma en geç kazadan sonraki üç iş günü içinde**, Kanunun 5 inci maddesinin (g) bendinde sayılan sigortalının iş kazası geçirmesi hâlinde, işvereni tarafından kazanın olduğu ve ülkemiz ile **sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerdeki yerel kolluk kuvvetlerine derhâl, Kuruma ise en geç kazadan sonraki üç iş günü içinde**,

b) (b) bendi kapsamında olan sigortalıların iş kazası geçirmeleri hâlinde, bir ayı geçmemek şartıyla kendisi tarafından geçirdiği iş kazasına ilişkin rahatsızlığının bildirimine engel olmadığı günden sonraki üç iş günü içinde,

c) (a) bendi kapsamında tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışan sigortalıların iş kazası geçirmesi halinde, kendileri veya işverenleri tarafından kazanın olduğu yerdeki yetkili kolluk kuvvetlerine derhal, Kuruma da en geç üç iş günü içinde,

Ek-7’de yer alan iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesini vermekle yükümlü olanlar tarafından e-sigorta ile Kuruma bildirilir veya doğrudan ya da posta yoluyla ilgili üniteye gönderilir.

(2) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların, işverenin kontrolü dışındaki yerlerde iş kazası geçirmeleri hâlinde, iş kazası ile ilgili bilgi alınmasına engel olacak durumlarda, iş kazasının öğrenildiği tarihten itibaren bildirim süresi üç iş günüdür.

(3) Bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendindeki sigortalıların bildirim yapmalarına engel durumlarını hekim raporu ile veya mücbir sebep olayını belgelemeleri şarttır.

(4) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen sigortalıların iş kazası geçirmeleri hâlinde, belirtilen sürelerde işverence bildirim yapılmaması durumunda, bildirimin Kuruma yapıldığı tarihe kadar sigortalıya ödenecek geçici iş göremezlik ödeneği Kurumca işverenden tahsil edilir.

(5) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı olanların iş kazası geçirmeleri ve bu maddenin birinci fıkrası (b) bendinde belirtilen sürede bildirilmemesi hâlinde, bildirim tarihine kadar geçen süre için yapılacak geçici iş göremezlik ödeneği ödenmez. Bildirim tarihinden sonraki sürelerle ait geçici iş göremezlik ödeneği ödenir.

SORUŞTURMA AŐAMASI SAVCILIK İŞLEMLERİ. (CMK)

)

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini

ihbar ve şikâyet

Soruşturma İşlemleri

Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi

Madde 160 – (1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere **hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.**

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri

Madde 161 – (1) Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adlî kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adlî görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

(2) Adlî kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeyle ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

(3) Cumhuriyet savcısı, adlî kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hâllerde, sözlü olarak verir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.

(4) Diğer kamu görevlileri de, yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri, talep eden Cumhuriyet savcısına vakit geçirmeksizin temin etmekle yükümlüdür.

(5) Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır. Vali ve kaymakamlar hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise, hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır.

(6) Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâllerinde, bu Kanunun hükümleri uygulanmak koşuluyla, vali ve kaymakamların kişisel suçlarından dolayı haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması kaymakamların mensup oldukları il ve valilerin bulundukları ile en yakın il Cumhuriyet başsavcısına aittir. Bu suçlarda kovuşturma yapmaya, soruşturmanın yapıldığı yerin görevli mahkemesi yetkilidir.

(7) Yetkisizlik kararı ile gelen bir soruşturmada Cumhuriyet savcısı, kendisinin de yetkisiz olduğu kanaatine varırsa yetkisizlik kararı verir ve yetkili savcılığın belirlenmesi için soruşturma dosyasını, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir. Mahkemece bu konuda verilen karar kesindir.

(8)) Türk Ceza Kanununun 302, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 316 ncı maddelerinde düzenlenen suçlar hakkında, görev sırasında veya görevinden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır. 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununun 26 ncı maddesi hükmü saklıdır.

Soruşturmada Cumhuriyet savcısının hâkim kararı istemi

Madde 162 – (1) Cumhuriyet savcısı, ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hâkimine bildirir. Sulh ceza hâkimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını inceleyerek karar verir ve gereğini yerine getirir.

Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması

Madde 163 – (1) Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.

(2) Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler.

- *Adlî kolluk ve görevi*
- **Madde 164** – (1) Adlî kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.
- (2) Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adlî kolluğa yaptırılır. Adlî kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adlî görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir.
- (3) Adlî kolluk, adlî görevlerin haricindeki hizmetlerde, üstlerinin emrindedir.

Diğer kolluk birimlerinin adlî kolluk görevi

Madde 165 – (1) Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adlî kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adlî görevleri dolayısıyla bu Kanun hükümleri uygulanır.

Yönetmelik

Madde 167 – (1) Adlî kolluk görevlilerinin nitelikleri ve bunların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi, diğer hizmet birimleri ile ilişkileri, değerlendirme raporlarının düzenlenmesi, uzmanlık dallarına göre hangi bölümlerde çalıştırılacakları ve diğer hususlar; bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken çıkarılacak yönetmelikte belirlenir.

Adlî kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halinde yetkisi

Madde 168 – (1) Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adlî kolluk görevlisi, bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder.

- Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması
- Madde 169 – (1) Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir.
- (2) Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, adlî kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtibi tarafından imza edilir.
- (3) Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir.
- (4) Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, tarihi, başlama ve bitiş saatini ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir.

(5) İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir.

(6) İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir.

(7) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlarla ilgili yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda, kolluk tarafından düzenlenen tutanaklara, ilgili görevlilerin açık kimlikleri yerine sadece sicil numaraları yazılır. Kolluk görevlilerinin ifadesine başvurulması gerektiği hâllerde çıkarılan davetiye veya çağrı kâğıdı, kolluk görevlisinin iş yeri adresine tebliğ edilir. Bu kişilere ait ifade ve duruşma tutanaklarında adres olarak iş yeri adresleri gösterilir.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar

Madde 172 – (1) Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir.

(2) Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra yeni delil meydana çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası aılamaz.

(3) Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi üzerine, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde talep edilmesi hâlinde yeniden soruşturma açılır.

Cumhuriyet savcısının kararına itiraz

Madde 173 – (1) Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir.

(2) İtiraz dilekçesinde, kamu davasının açılmasını gerektirebilecek olaylar ve deliller belirtilir.

(3) Sulh ceza hâkimliği, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görür ise bu hususu açıkça belirtmek suretiyle, o yer Cumhuriyet başsavcılığından talepte bulunabilir; kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa, istemi gerekçeli olarak reddeder; itiraz edeni giderlere mahkûm eder ve dosyayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Cumhuriyet savcısı, kararı itiraz edene ve şüpheliye bildirir.

(4) Sulh ceza hâkimliği istemi yerinde bulursa, Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye verir.

(5) Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hâllerde bu madde hükmü uygulanmaz.

(6) İtirazın reddedilmesi halinde; Cumhuriyet savcısının, yeni delil varlığı nedeniyle kamu davasını açabilmesi, önceden verilen dilekçe hakkında karar vermiş olan sulh ceza hâkimliğinin bu hususta karar vermesine bağlıdır.

İddianamenin iadesi

Madde 174 – (1) Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;

a) 170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

b) Suçun sübûtuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,

c) Önödeme veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen,

İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.

2) Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez.

3) En geç birinci fıkrada belirtilen süre sonunda iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır.

4) Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez.

5) İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

Tercüman bulundurulacak hâller

Madde 202 – (1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.

(2) Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkra hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.

Tüzel kişinin temsili

- Madde 249 –** (1) Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir.
- (2) Bu durumda, tüzel kişinin organ veya temsilcisi bu Kanunun katılana veya sanığa sağladığı haklardan yararlanır.
- (3) Birinci fıkra hükmü, sanığın aynı zamanda tüzel kişinin organ veya temsilcisi sıfatını taşıması hâlinde uygulanmaz.

Uzlaşma

Madde 253 –

(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye baēlı olanlar hariç olmak üzere; diēer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye baēlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlıēa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adlî kolluk görevlisi, şüpheli ile maēdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. şüphelinin, maēdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. şüpheli, maēdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediēi takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle maēdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütölür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet savcısına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzemesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) Uzlaştırmacının uygulanmasına ilişkin hususlar, yönetmelikle düzenlenir.

Yargılama giderleri

Madde 324 – (1) Harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemeler yargılama giderleridir.

Adlî tatil

Madde 331 – (1) Ceza işlerini gören makam ve mahkemeler her yıl bir eylülde başlamak üzere, yirmi temmuzdan otuz bir ağustosa kadar çalışmaya ara verirler.

(2) Soruşturma ile tutuklu işlere ilişkin kovuşturmaların ve ivedi sayılacak diğer hususların tatil süresi içinde ne suretle yerine getirileceği, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir.

(3) Tatil süresince bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay, yalnız tutuklu hükümlere ilişkin veya Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu gereğince görülen işlerin incelemelerini yapar.

(4) Adlî tatile rastlayan süreler işlemez. Bu süreler tatilin bittiği günden itibaren üç gün uzatılmış sayılır.

Bilgi isteme

Madde 332 – (1) Suçların soruşturma ve kovuşturması sırasında Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından yazılı olarak istenilen bilgilere on gün içinde cevap verilmesi zorunludur. Eğer bu süre içinde istenen bilgilerin verilmesi imkânsız ise, sebebi ve en geç hangi tarihte cevap verilebileceği aynı süre içinde bildirilir.

(2) Bilgi istenen yazıda yukarıdaki fıkra hükmü ile buna aykırı hareket etmenin Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesine aykırılık oluşturabileceği yazılır. Bu durumda haklarında kamu davasının açılması, izin veya karar alınmasına bağlı bulunan kişiler hakkında, yasama dokunulmazlığı saklı kalmak üzere, doğrudan soruşturma yapılır.

Yargılamaya katılamayacak hâkim

Madde 23 – (1) Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz.

(2) Aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz.

Tanıklara yemin verilmesi

Madde 54 – (1) Tanıklar, tanıklıktan önce ayrı ayrı yemin ederler. Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt varsa yemin, tanıklığından sonraya bırakılabilir.

(2) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcıları da tanıklara yemin verirler.

Bilirkişinin atanması

Madde 63 – (1) Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafiinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez.

(2) Bilirkişi atanması ve gerekçe gösterilerek sayısının birden çok olarak saptanması, hâkim veya mahkemeye aittir. Birden çok bilirkişi atanmasına ilişkin istemler reddedildiğinde de aynı biçimde karar verilir.

(3) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı da bu maddede gösterilen yetkileri kullanabilir.

Gözlem altına alınma

Madde 74 – (1) Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, **Cumhuriyet savcısının ve müdafiin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir.**

Hâkimin kararı ve inceleme yapılması

Madde 79 – (1) 78 inci madde uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir.

Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

(2) Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın soruşturma veya kovuşturmayı yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek bulgu, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir.

Fizik kimliğin tespiti

Madde 81 – (1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespisi için gerekli olması halinde, **Cumhuriyet savcısının emriyle** fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

Yer gösterme

Madde 85 – (1) Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 250 nci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir.

(2) Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafii de yer gösterme işlemi sırasında hazır bulunabilir.

(3) Yer gösterme işlemi, 169 uncu maddeye uygun olarak tutanağa bağlanır.

Otopsi

Madde 87 – (1) Otopsi, Cumhuriyet savcısının huzurunda biri adlî tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğunda otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.

(2) Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir.

(3) Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez. Ancak, bu tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir.

(4) Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir.

(5) Yukarıdaki fıkralarda sözü edilen işlemler yapılırken, cesedin görüntüleri kayda alınır.

Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler

Madde 90 – (1) Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiye suçı işlerken rastlanması.

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

(2) Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

(3) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağılı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağılı değildir.

(4) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

(5) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.

(6) Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yakalama emrinin derhâl iadesi istenir.

Gözaltı

Madde 91 – (1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

(2) Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığına bağlıdır.

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

(4) Suçüstü hâllerıyla sınırlı olmak kaydıyla; kişi hakkında aşağıdaki bentlerde belirtilen suçlarda mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirleri tarafından yirmi dört saate kadar, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda kırk sekiz saate kadar gözaltına alınma kararı verilebilir. Gözaltına alma nedeninin ortadan kalkması hâlinde veya işlemlerin tamamlanması üzerine derhâl ve her hâlde en geç yukarıda belirtilen sürelerin sonunda Cumhuriyet savcısına, yapılan işlemler hakkında bilgi verilerek talimatı doğrultusunda hareket edilir. Kişi serbest bırakılmazsa yukarıdaki fıkralara göre işlem yapılır. Ancak kişi en geç kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Bu fıkra kapsamında kolluk tarafından gözaltına alınan kişiler hakkında da gözaltına ilişkin hükümler uygulanır.

- a) Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar.
- b) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;
  - 1. Kasten öldürme (madde 81, 82), taksirle öldürme (madde 85),
  - 2. Kasten yaralama (madde 86, 87),
  - 3. Cinsel saldırı (madde 102),
  - 4. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
  - 5. Hırsızlık (madde 141, 142),
  - 6. Yağma (madde 148, 149),
  - 7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
  - 8. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (madde 195),
  - 9. Fuhuş (madde 227),
  - 10. Kötü muamele (madde 232),

- c) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar.
- d) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar.
- e) 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme.
- f) 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen suçlar.

(5) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir. (1)

(6) Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz. (1)

(7) Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur.

Yakalanan kişinin mahkemeye götürülmesi

Madde 94 – (1) Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, **en geç yirmi dört saat içinde** yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılır.

(2) Yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme tarafından bu kişinin sorgusu yapılır veya ifadesi alınır.

Yakalamanın ilgililere bildirilmesi

Madde 96 – (1) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında 90 ıncı maddenin üçüncü fıkrasına göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.

Yakalama tutanağı

Madde 97 – (1) Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.

Yakalama emri ve nedenleri

Madde 98 – (1) Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.

(2) Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama emri düzenleyebilirler.

(3) Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir.

(4) Yakalama emrinde, kişinin açık eşkâli, bilindiğinde kimliği ve yüklenen suç ile yakalandığında nereye gönderileceği gösterilir.

Tutuklama kararı

Madde 101 – (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir.

Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır.

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

- *Tutuklulukta geçecek süre*
- **Madde 102 – (1)** Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.
- (2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.
- (3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafiinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

- *Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi*
- **Madde 103** – (1) Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adlî kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler.
- (2) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adlî kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kuvuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.

- *Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri*
- **Madde 104 – (1)** Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.
- (2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.
- (3) Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

Usul

Madde 105 –

(1) 103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adlî kontrol uygulanmasına karar verilir. Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir.

Salıverilenin yükümlülükleri

Madde 106 – (1) Salıverilmeden önce şüpheli veya sanık, yetkili yargı merciine veya tutukevinin müdürüne adresini ve varsa telefon numarasını bildirmekle yükümlüdür.

(2) Şüpheli veya sanığa soruşturmanın veya kovuşturmanın sona erdirileceği tarihe kadar, yeniden beyanda bulunmak suretiyle veya iadeli taahhütlü mektupla önceden verdiği adreslerdeki her türlü değişiklikleri bildirmesi ihtar olunur; ayrıca, ihtara uygun hareket etmediğinde, önceden bildirdiği adrese tebligatın yapılacağı bildirilir. Bu ihtarların yapıldığını belirten ve yeni adresleri içeren tutanak veya tutukevi müdürünün düzenleyeceği belgenin aslı veya örneği yargı merciine gönderilir.

- *Tutuklananın durumunun yakınlarına bildirilmesi*
- **Madde 107** – (1) Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir.
- (2) Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.
- (3) Şüpheli veya sanık yabancı olduğunda tutuklanma durumu, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir.

Tutukluluğun incelenmesi

Madde 108 – (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.

(2) Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrafta öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrafta öngörülen süre içinde de re'sen karar verir.

Adlî kontrol

Madde 109 – (1) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

(2) Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

a) Yurt dışına çıkamamak.

b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.

d) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.

e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.

f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.

- g) Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek.
- h) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak.
- i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adlî kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.
- j) Konutunu terk etmemek.
- k) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.
- l) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.

(4) Mülga)

- (5) Hâkim veya Cumhuriyet savcısı (d) bendinde belirtilen yükümlülüğün uygulamasında şüphelinin meslekî uğraşlarında araç kullanmasına sürekli veya geçici olarak izin verebilir.
- (6) Adlî kontrol altında geçen süre, şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, maddenin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen hallerde uygulanmaz.
- (7) Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

Adlî kontrol kararı ve hükmedecek merciler

Madde 110 – (1) Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adlî kontrol altına alınabilir.

(2) Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

(3) 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır.

Adlî kontrol kararının kaldırılması

Madde 111 – (1) Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir.

(2) Adlî kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir.

Tedbirlere uymama

Madde 112 – (1) Adlî kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir.

Güvence

Madde 113 – (1) Şüpheli veya sanık tarafından gösterilecek güvence, aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesini sağlar:

a) Şüpheli veya sanığın bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya altına alınabileceği diğer yükümlülükleri yerine getirmek üzere hazır bulunması.

b) Aşağıda gösterilen sıraya göre ödemelerin yapılması:

1. Katılanın yaptığı masraflar, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hâle getirme; şüpheli veya sanık nafaka borçlarını ödememeleri nedeniyle kovuşturuluyorlarsa nafaka borçları.

2. Kamusal giderler.

3. Para cezaları.

(2) Şüpheli veya sanığı güvence göstermeye zorunlu kılan kararda, güvencenin karşıladığı kısımlar ayrı ayrı gösterilir.

Önceden ödetme

Madde 114 – (1) Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesini emredebilir.

(2) Soruşturma ve kovuşturmanın konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, mağdur veya nafaka alacaklısı lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir.

Güvencenin geri verilmesi

Madde 115 – (1) Hükümlü, 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı bütün yükümlülükleri yerine getirmiş ise güvencenin 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendini karşılayan ve aynı maddenin ikinci fıkrasına göre verilecek kararda belirtilen kısmı kendisine geri verilir.

(2) Güvencenin, suç mağduruna veya nafaka alacaklısına verilmemiş olan ikinci kısmı, kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararları verildiğinde de şüpheli veya sanığa geri verilir. Aksi hâlde, geçerli mazereti dışında, güvence Devlet Hazinesine gelir yazılır.

(3) Hükümlülük hâlinde güvence 113 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan hükümlere göre kullanılır, fazlası geri verilir.

Arama ve Elkoyma

Şüpheli veya sanıkla ilgili arama

Madde 116 – (1) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

Diğer kişilerle ilgili arama

Madde 117 – (1) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.

(2) Bu hâllerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğu kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır.

(3) Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile, izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.

Gece yapılacak arama

Madde 118 – (1) Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz.

(2) Suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hâller ile yakalanmış veya gözaltına alınmış olup da firar eden kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla yapılan aramalarda, birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Arama kararı

Madde 119 – (1) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir.

(2) Arama karar veya emrinde;

a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,

b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,

c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi,

Açıkça gösterilir.

(3) Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır.

(4) Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

(5) Askerî mahallerde yapılacak arama, Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Aramada hazır bulunabilecekler

Madde 120 – (1) Aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir; kendisi bulunmazsa temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu hazır bulundurulur.

(2) 117 nci maddenin birinci fıkrasında gösterilen hâllerde zilyet ve bulunmazsa yerine çağrılacak kişiye, aramaya başlamadan önce aramanın amacı hakkında bilgi verilir.

(3) Kişinin avukatının aramada hazır bulunmasına engel olunamaz.

Arama sonunda verilecek belge

Madde 121 – (1) Aramanın sonunda hakkında arama işlemi uygulanan kimseye istemi üzerine aramanın 116 ve 117 nci maddelere göre yapıldığını ve 116 ncı maddede gösterilen durumda soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini belirten bir belge ve istemi üzerine elkonulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini içeren bir defter ve eğer şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu belirten bir belge verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen belgelerde, hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, elkonulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarına da yer verilir.

(3) Koruma altına alınan veya elkonulan eşyanın tam bir defteri yapılır ve bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya bir işaret konulur.

Belge veya kâğıtları inceleme yetkisi

Madde 122 – (1) Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet savcısı ve hâkime aittir.

(2) Belge ve kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır; çağrıya uyulmadığında gerekli işlem yapılır.

(3) İnceleme sonucu soruşturma veya kovuşturma konusu suça ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kâğıtlar ilgilisine geri verilir.

Eşya veya kazancın muhafaza altına alınması ve bunlara elkonulması

Madde 123 – (1) İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır.

(2) Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

İstenen eşyayı vermeyenler hakkında yapılacak işlem

Madde 124 – (1) 123 üncü maddede yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, istem üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

(2) Kaçınma hâlinde bu şeyin zilyedi hakkında 60 ıncı maddede yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümler uygulanır. Ancak, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler hakkında bu hüküm uygulanmaz.

İçeriği Devlet sırrı niteliğindeki belgelerin mahkemeye incelenmesi

Madde 125 – (1) Bir suç olgusuna ilişkin bilgileri içeren belgeler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz.

(2) Devlet sırrı niteliğindeki bilgileri içeren belgeler, ancak mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından incelenebilir. Bu belgelerde yer alan ve sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgiler, hâkim veya mahkeme başkanı tarafından tutanağa kaydettirilir.

(3) Bu madde hükmü, hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanır.

Elkonulamayacak mektuplar, belgeler

Madde 126 – (1) Şüpheli veya sanık ile 45 ve 46 ncı maddelere göre tanıklıktan çekinebilecek kimseler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kimselerin nezdinde bulundukça elkonulamaz.

Elkoyma kararını verme yetkisi

Madde 127 – (1) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirebilir.

(2) Kolluk görevlisinin açık kimliği, elkoyma işlemine ilişkin tutanağa geçirilir.

(3) Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.

(4) Zilyedliğinde bulunan eşya veya diğer malvarlığı değerlerine elkonulan kimse, hâkimden her zaman bu konuda bir karar verilmesini isteyebilir.

(5) Elkoyma işlemi, suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirilir.

(6) Askerî mahâllerde yapılacak elkoyma işlemi, Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma

Madde 128 – (1) Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait;

- a) Taşınmazlara,
- b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına,
- c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba,
- d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara,
- e) Kıymetli evraka,
- f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına,
- g) Kiralık kasa mevcutlarına,
- h) Diğer malvarlığı değerlerine,

Elkonulabilir. Somut olarak belirlenen Bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işlemi yapılabilir. Bu madde kapsamında elkoyma kararı alınabilmesi için ilgisine göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Mali Suçları Araştırma Kurulu, Hazine Müsteşarlığı ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumundan, suçtan elde edilen değere ilişkin rapor alınır. Bu rapor en geç üç ay içinde hazırlanır. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre talep üzerine iki ay daha uzatılabilir.⁽¹⁾

(2) Birinci fıkra hükmü;

a) Türk Ceza Kanununda tanımlanan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),
2. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
3. Hırsızlık (madde 141, 142),
4. Yağma (madde 148, 149),
5. Güveni kötüye kullanma (madde 155),
6. Dolandırıcılık (madde 157, 158),
7. Hileli iflas (madde 161),
8. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
9. Parada sahtecilik (madde 197),
11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
12. Edimin ifasına fesat karıştırma (madde 236),
13. Zimmet (madde 247),
14. İrtikap (madde 250)
15. Rüşvet (madde 252),

16. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308),
  17. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),
  18. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları.
  - b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları,
  - c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,
  - d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,
  - e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar,
- Hakkında uygulanır.

(3) Taşınmaza elkonulması kararı, tapu kütüğüne şerh verilmek suretiyle icra edilir.

(4) Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur.

(5) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba elkonulması kararı, teknik iletişim araçlarıyla ilgili banka veya malî kuruma derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili banka veya malî kuruma ayrıca tebliğ edilir. Elkoyma kararı alındıktan sonra, hesaplar üzerinde yapılan bu kararı etkisiz kılmaya yönelik işlemler geçersizdir.

(6) Şirketteki ortaklık paylarına elkoyma kararı, ilgili şirket yönetimine ve şirketin kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğüne teknik iletişim araçlarıyla derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili şirkete ve ticaret sicili müdürlüğüne ayrıca tebliğ edilir.

(7) Hak ve alacaklara elkoyma kararı, ilgili gerçek veya tüzel kişiye teknik iletişim araçlarıyla derhâl bildirilerek icra olunur. Söz konusu karar, ilgili gerçek veya tüzel kişiye ayrıca tebliğ edilir.

(8) Bu madde hükmüne göre alınan elkoyma kararının gereklerine aykırı hareket edilmesi halinde, Türk Ceza Kanununun "Muhafaza görevini kötüye kullanma" başlıklı 289 uncu maddesi hükümleri uygulanır.

(9) Bu madde hükmüne göre elkoymaya ağır ceza mahkemesince oy birliğiyle karar verilir. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oy birliği aranır.

Postada elkoyma

Madde 129 – (1) Suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturma ve kovuşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp, posta hizmeti veren her türlü resmî veya özel kuruluştaki bulunan gönderilere, hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararı ile elkonulabilir.

(2) Hâkim kararının veya Cumhuriyet savcısının emrinin kendilerine bildirilmesi üzerine elkoyma işlemini yerine getiren kolluk memurları, birinci fıkrada belirtilen gönderilerin içinde bulunduğu zarfları veya paketleri açamazlar. Elkonulan gönderiler, ilgili posta görevlilerinin huzuru ile mühür altına alınıp derhâl elkoyma kararını veya emrini veren hâkim veya Cumhuriyet savcısına teslim edilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturmanın amacına zarar vermek olasılığı bulunmadıkça, alınmış tedbirler ilgililere bildirilir.

(4) Açılmamasına veya açılıp da içeriği bakımından adliyenin eli altında tutulmasına gerek bulunmadığına karar verilen gönderiler, hemen ilgililerine teslim olunur.

Avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma

Madde 130 – (1) Avukat büroları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısının denetiminde aranabilir. Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat aramada hazır bulundurulur.

(2) Arama sonucu elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat, baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, soruşturma evresinde sulh ceza hâkiminden, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemeden istenir. Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu saptadığında, elkonulan şey derhâl avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu fıkra da öngörülen kararlar, yirmidört saat içinde verilir.

(3) Postada elkoyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine ikinci fıkra da belirtilen usuller uygulanır.

- *Elkonulan eşyanın iadesi*
- **Madde 131** – (1) Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağıının anlaşılması halinde, re'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir. İstem reddi kararlarına itiraz edilebilir.
- (2) 128 inci madde hükümlerine göre elkonulan eşya veya diğer malvarlığı değerleri, suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması halinde, sahibine iade edilir.

Elkonulan eşyanın muhafazası veya elden çıkarılması

Madde 132 – (1) Elkonulan eşya, zarara uğraması veya değerinde esaslı ölçüde kayıp meydana gelme tehlikesinin varlığı halinde, hükmün kesinleşmesinden önce elden çıkarılabilir.

(2) Elden çıkarma kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir.

(3) Karar verilmeden önce eşyanın sahibi olan şüpheli, sanık veya ilgili diğer kişiler dinlenir; elden çıkarma kararı, kendilerine bildirilir.

(4) Elkonulan eşyanın değerinin muhafazası ve zarar görmemesi için gerekli tedbirler alınır.

(5) Elkonulan eşya, soruşturma evresinde Cumhuriyet Başsavcılığı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından, bakım ve gözetimiyle ilgili tedbirleri almak ve istendiğinde derhâl iade edilmek koşuluyla, muhafaza edilmek üzere, şüpheliye, sanığa veya diğer bir kişiye teslim edilebilir. Bu bırakma, teminat gösterilmesi koşuluna da bağlanabilir.

(6) Elkonulan eşya, delil olarak saklanması gerek kalmaması halinde, rayiç değerinin derhâl ödenmesi karşılığında, ilgiliye teslim edilebilir. Bu durumda müsadere kararının konusunu, ödenen rayiç değer oluşturur.

Şirket yönetimi için kayyım tayini

Madde 133 – (1) Suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkeme, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabilir. Atama kararında, yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kılındığı veya yönetim organının yetkilerinin tümüyle kayyıma verildiği açıkça belirtilir. Kayyım tayinine ilişkin karar, ticaret sicili gazetesinde ve diğer uygun vasıtalarla ilan olunur.

(2) Hâkim veya mahkemenin kayyım hakkında takdir etmiş bulunduğu ücret, şirket bütçesinden karşılanır. Ancak, soruşturma veya kovuşturma konusu suçtan dolayı kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararının verilmesi halinde; ücret olarak şirket bütçesinden ödenen paranın tamamı, kanunî faiziyle birlikte Devlet Hazinesinden karşılanır.

(3) İlgililer, atanan kayyımın işlemlerine karşı, görevli mahkemeye 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 29.6.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre başvurabilirler.

(4) Bu madde hükümleri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.

a) Türk Ceza Kanununda yer alan,

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
2. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
3. Parada sahtecilik (madde 197),
4. Fuhuş (madde 227),
5. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228),
6. Zimmet (madde 247),
7. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),
8. Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315),
9. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337),

Suçları,

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları,

c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma

Madde 134 – (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.⁽¹⁾

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılabilmesi halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.⁽¹⁾

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.

Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması

Madde 135 – (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, ağır ceza mahkemesi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl mahkemenin onayına sunar ve mahkeme, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya mahkeme tarafından aksine karar verilmesi hâlinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır. Bu fıkra uyarınca alınacak tedbire ağır ceza mahkemesince oy birliğiyle karar verilir. İtiraz üzerine bu tedbire karar verilebilmesi için de oy birliği aranır.

(2) Talepte bulunulurken hakkında bu madde uyarınca tedbir kararı verilecek hattın veya iletişim aracının sahibini ve biliniyorsa kullanıcıyı gösterir belge veya rapor eklenir.⁽²⁾

(3) Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz. Kayda alma gerçekleşikten sonra bu durumun anlaşılması hâlinde, alınan kayıtlar derhâl yok edilir.

(4) Birinci fıkra hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok iki ay için verilebilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, mahkeme yukarıdaki sürelerle ek olarak her defasında bir aydan fazla olmamak ve toplam üç ayı geçmemek üzere uzatılmasına karar verebilir.

(5) Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda, mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok iki ay için yapılabilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir.⁽²⁾

(6) Şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, soruşturma aşamasında hâkim, kovuşturma aşamasında mahkeme kararına istinaden yapılır. Kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu ve tedbirin süresi belirtilir.⁽³⁾

(7) Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur.

(8) Bu madde kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir: ⁽¹⁾ ⁽²⁾

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),

2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

3. İşkence (madde 94, 95),

4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),

5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),

6. **(Ek: 21/2/2014 – 6526/12 md.)** Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149), ⁽²⁾

7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), ⁽²⁾

8. Parada sahtecilik (madde 197), ⁽²⁾

9.

10. Fuhuş (madde 227), ⁽¹⁾⁽²⁾

11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235), ⁽¹⁾ ⁽²⁾

12. Rüşvet (madde 252), ⁽¹⁾ ⁽²⁾

13. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), ⁽¹⁾ ⁽²⁾

14. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302) , ⁽¹⁾⁽²⁾⁽³⁾

15. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),

16. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları.

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,¹⁾

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. ⁽¹⁾

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar. ⁽¹⁾

(9) Bu maddede belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz.

Müdafiin bürosu ve yerleşim yeri

Madde 136 – (1) Şüpheli veya sanığa yüklenen suç dolayısıyla müdafiin bürosu, konutu ve yerleşim yerindeki telekomünikasyon araçları hakkında, 135 inci madde hükmü uygulanamaz.

Kararların yerine getirilmesi, iletişim içeriklerinin yok edilmesi

Madde 137 – (1) 135 inci maddeye göre verilecek karar gereğince Cumhuriyet savcısı veya görevlendireceği adli kolluk görevlisi, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşların yetkililerinden iletişimin tespiti, dinlenmesi veya kayda alınması işlemlerinin yapılmasını ve bu amaçla cihazların yerleştirilmesini yazılı olarak istediğinde, bu istem derhâl yerine getirilir; yerine getirilmemesi hâlinde zor kullanılabilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır.

(2) 135 inci maddeye göre verilen karar gereğince tutulan kayıtlar, Cumhuriyet Savcılığınca görevlendirilen kişiler tarafından çözülerek metin hâline getirilir. Yabancı dildeki kayıtlar, tercüman aracılığı ile Türkçe'ye çevrilir.

(3) 135 inci maddeye göre verilen kararın uygulanması sırasında şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi ya da aynı maddenin birinci fıkrasına göre hâkim onayının alınamaması halinde, bunun uygulanmasına Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl son verilir. Bu durumda, yapılan tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet savcısının denetimi altında en geç on gün içinde yok edilerek, durum bir tutanakla tespit edilir.

(4) Tespit ve dinlemeye ilişkin kayıtların yok edilmesi halinde soruşturma evresinin bitiminden itibaren, en geç onbeş gün içinde, Cumhuriyet Başsavcılığı, tedbirin nedeni, kapsamı, süresi ve sonucu hakkında ilgilisine yazılı olarak bilgi verir. ⁽²⁾

Tesadüfen elde edilen deliller

Madde 138 – (1) Arama veya elkoyma koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.

(2) Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ve ancak, 135 inci maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.

Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat

Tazminat istemi

Madde 141 – (1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

- a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,
- b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,
- c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,
- d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,
- e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,
- f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,
- g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

- h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,
- i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,
- j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,
- k) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlanılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

(2) Birinci fıkranın (e) ve (f) bentlerinde belirtilen kararları veren merciler, ilgiliye tazminat hakları bulunduğunu bildirirler ve bu husus verilen karara geçirilir.

(3) Birinci fıkrada yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir.

(4) Devlet, ödediği tazminattan dolayı görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan hâkimler ve Cumhuriyet savcılarına bir yıl içinde rücu eder.

Tazminat isteminin koşulları

Madde 142 – (1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır.

(3) Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir.

(4) Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay içinde giderilmesini, aksi hâlde istemin reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksikliği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur.

(5) Mahkeme, dosyayı inceledikten sonra yeterliliğini belirlediği dilekçe ve eki belgelerin bir örneğini Devlet Hazinesinin kendi yargı çevresindeki temsilcisine tebliğ ederek, varsa beyan ve itirazlarını onbeş gün içinde yazılı olarak bildirmesini ister.

(6) İstemin ve ispat belgelerinin değerlendirilmesinde ve tazminat hukukunun genel prensiplerine göre verilecek tazminat miktarının saptanmasında mahkeme gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapmaya veya hâkimlerinden birine yaptırmaya yetkilidir.

(7) Mahkeme, kararını duruşmalı olarak verir. İstemde bulunan ile Hazine temsilcisi, açıklamalı çağrı kâğıdı tebliğine rağmen gelmezlerse, yokluklarında karar verilebilir.

(8) Karara karşı, istemde bulunan, Cumhuriyet savcısı veya Hazine temsilcisi, istinaf yoluna başvurabilir; inceleme öncelikle ve ivedilikle yapılır.

Tazminatın geri alınması

Madde 143 – (1) Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararı sonradan kaldırılarak, hakkında kamu davası açılan ve mahkûm edilenlerle, yargılamanın aleyhte yenilenmesiyle beraat kararı kaldırılıp mahkûm edilenlere ödenmiş tazminatların mahkûmiyet süresine ilişkin kısmı, Cumhuriyet savcısının yazılı istemi ile aynı mahkemeden alınacak kararla kamu alacaklarının tahsiline ilişkin mevzuat hükümleri uygulanarak geri alınır. Bu karara itiraz edilebilir.

(2) (Mülga)

(3) İftira konusunu oluşturan suç veya yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alınma ve tutuklama halinde; Devlet, iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye de rücu eder.

Tazminat isteyemeyecek kişiler

Madde 144 – (1) Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

a) (Mülga)

b) Tazminata hak kazanmadığı hâlde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hâle dönüşenler.

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.

d) Kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler.

e) Adlî makamlar huzurunda gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.

İfade veya Sorgu İçin Çağrı

İfade veya sorgu için çağrı

Madde 145 – (1) İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağrılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır.

Zorla getirme

Madde 146 – (1) Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.

(2) Zorla getirme kararı, şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğunu, kendisiyle ilgili suçu, gerektiğinde eşkâlini ve zorla getirilmesi nedenlerini içerir.

(3) Zorla getirme kararının bir örneği şüpheli veya sanığa verilir.

(4) Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağıran hâkimin, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır.

(5) Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.

(6) Zorla getirme kararının yerine getirilememesinin nedenleri, köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır.

(7) Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.

İfade ve Sorgu Usulü

İfade ve sorgunun tarzı

Madde 147 – (1) Şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

- a) Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.
- b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.
- c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.
- d) 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.
- e) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.

f) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.

g) İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.

h) İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılır.

i) İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:

1. İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih.
2. İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği.
3. İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri.
4. Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafi tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı.
5. İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

İfade alma ve sorguda yasak usuller

Madde 148 – (1) Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

(2) Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

(3) Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

(4) Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz.

(5) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.

Müdafi Seçimi, Görevlendirilmesi, Görev ve Yetkileri

Şüphelinin veya sanığın müdafi seçimi

Madde 149 – (1) Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafiin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafi seçebilir.

(2) Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

Müdafinin görevlendirilmesi

Madde 150 –(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Müdafî görevini yerine getirmediginde yapılacak işlem ve müdafîlik görevinden yasaklanma

Madde 151 – (1) 150 nci madde hükmüne göre görevlendirilen müdafî, duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hâkim veya mahkeme derhâl başka bir müdafî görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapar. Bu durumda mahkeme oturuma ara verebileceği gibi oturumun ertelenmesine de karar verebilir.

(2) Eğer yeni müdafî savunmasını hazırlamak için yeterli zaman olmadığını açıklarsa oturum ertelenir.

(3) 149 uncu maddeye göre seçilen veya 150 nci maddeye göre görevlendirilen ve Türk Ceza Kanununun 220 ve 314 üncü maddesinde sayılan suçlar ile terör suçlarından tutuklu ve hükümlü olanların müdafîlik veya vekillik görevini üstlenen avukat, hakkında bu fıkrafta sayılan suçlar nedeniyle kovuşturma açılması halinde tutuklu veya hükümlünün müdafîlik veya vekilliğini üstlenmekten yasaklanabilir.

(4) Cumhuriyet savcısının yasaklamaya ilişkin talebi hakkında, müdafî veya vekil hakkında açılan kovuşturmanın yapıldığı mahkeme tarafından gecikmeksizin karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz edilebilir. İtiraz sonucunda yasaklama kararının kaldırılması halinde avukat görevini devam ettirir. Müdafîlik görevinden yasaklama kararı, kovuşturma konusu suçla sınırlı olmak üzere, bir yıl süre ile verilebilir. Ancak, kovuşturmanın niteliği itibarıyla bu süreler altı aydan fazla olmamak üzere en fazla iki defa uzatılabilir. Kovuşturma sonunda mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi halinde, kesinleşmesi beklenmeksizin yasaklama kararı kendiliğinden kalkar.

(5) Görevden yasaklama kararı, tutuklu veya hükümlü ile yeni bir müdafî görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir.

(6) Müdafî veya vekil görevden yasaklanmış bulunduğu sürece başka davalarla ilgili olsa bile müdafîliğini veya vekilliğini üstlendiği kişiyi ceza infaz kurumunda veya tutukevinde ziyaret edemez.

Şüpheli veya sanığın birden fazla olması hâlinde savunma

Madde 152 – (1) Yararları birbirine uygun olan birden fazla şüpheli veya sanığın savunması aynı müdafie verilebilir.

Müdafii ile görüşme

Madde 154 – (1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duymayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

Kanunî temsilci veya eşin duruşmada hazır bulunması

Madde 155 – (1) Sanığın kanunî temsilcisine duruşma gün ve saati bildirilir ve duruşmaya kabul edilerek istemi üzerine dinlenebilir.

(2) Sanığın eşi hakkında da tebligat yapılmaksızın birinci fıkra hükmü uygulanır.

Müdafinin görevlendirilmesinde usul

Madde 156 – (1) 150 nci maddede yazılı olan hâllerde, müdafii;

a) Soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin istemi üzerine,

b) Kovuşturma evresinde, mahkemenin istemi üzerine,

Baro tarafından görevlendirilir.

(2) Yukarıda belirtilen hâllerde müdafii soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer barosunca görevlendirilir.

(3) Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafii seçmesi halinde, baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer.

HER OLAY İÇİN GEÇERLİ OLAN GENEL BİLGİLER

İş kazasında tarafın sıfatı:

Olaydan zarar gören Mağdur

Mağdurun şikayeti var ise Müşteki

Olayda kusuru olabileceği düşünülenler şüpheli sıfatını taşırlar.

Olayın adı, şikayet varsa taksirle (ölüme neden olma, yaralama vs.) veya iş kazası denebilir.

kusur

1. Eksiklik, noksan, nakısa ?
2. Özür.
3. Bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmama.
4. Elverişsiz durum.

Tanıklar:

İfade verebilecek olgunluğa ulaşmış çocuklarda dahil olayla ilgili bilgi sahibi olan herkesin tanık sıfatıyla kolluk tarafından dinlenmelerine kanuni engel yoktur.

Fezleke:

Cumhuriyet Savcılığına hitaben Kolluk tarafından düzenlenen, Cumhuriyet Savcısının soruşturma evraklarının özetine ulaşmasını hedefleyen;

Tarafların açık kimlik adres bilgileri ile özellikle TC KİMLİK NUMARALARINA yer verilmesi gereken,

Olay başlığı altında olayla ilgili kısaca (bir iki paragrafta) bahsedilmesi gereken,

Tarafların ifadelerine de yer verilen,

İfadesi alınamayan kimseler varsa ifadesinin alınamadığı ve niçin alınamadığı hususu da yazılan,

Herhangi bir rapor var ise kişilerin raporlarının özeti yazılan,

Hastaneye sevk söz konusu ise ve hangi hastane olduğu belirtilen belge.

MUHAFAZA ALTINA ALMA KAVRAMI ile ELKOYMA KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR

İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır.

Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

Cumhuriyet savcısının muhafaza altına alma talimatı üzerine şahıs eşyayı rızası ile veriyorsa, bunun adı **muhafaza altına alma**'dır.

Eğer şahıs eşyayı rızası ile vermiyorsa, eşya zorla şahıstan alınır ve bunun adı **el koyma** olur. İkisinin arasındaki fark çok önemlidir.

Muhafaza altına alma tutanağı tanzim edilirken eşyanın sahibinin rızası ile teslim alındığı ve muhafaza altına alındığı belirtilir ve altına eşya sahibinin **imzası mutlaka alınır**. Aksi halde şahıs tutanağı ilerde inkar ederse, yani rızasıyla değil de zorla alındığını iddia ederse, tutanakta imzası olmadığı için o delil geçerli sayılmaz. Çünkü tutanağın altında imzası yoktur. Bu nedenle muhafaza altına alma tutanağında mutlaka eşya sahibinin imzası bulunmalıdır. Eşya muhafaza altına alınmış ise, artık bunun hakim onayına sunulmasına da gerek yoktur. O yüzden bu durumda kolluğun 24 saat içinde evrakı ve eşyayı savcılığa getirme zorunluluğu yoktur.

Elkoyma ise farklı olup, eşyanın sahibinin rızası olmadan muhafazaya alınmasını ifade eder. Sahibinin rızası olmadığı için tutulacak tutanağın adı "el koyma" tutanağıdır. Bu tutanakta sahibinin imzasına gerek yoktur. Ancak bu işlem için savcılığın gecikmesinde sakınca bulunan hal nedeniyle karar vermiş olması gerekir. Verilen bu karar üzerine gerçekleştirilen el koyma işlemi savcılık tarafından elkoyma anından itibaren 24 saat içinde hakim onayına sunulması gerektiğinden, kolluğun bu evrakı ve eşyaları en kısa sürede savcılığa ulaştırması gerekir.

YAPILMASI GEREKENLER

- 1) Olayın şüphelisi var ve yakalanmamış ise derhal yakalanır ve gözaltına alınır.
  - 2) Olay yeri çevrelenerek kordon altına alınır, olay yerine kimsenin sokulmaz, olay yerinde en ufak bir şeye dahi dokunulmaması sağlanır, bu önlemlere karşı koyarak kuvvet kullananlar da (savcıya sorularak) gözaltına alınır, olay yerinde mevcut kolluk kuvveti yetersiz geliyorsa en yakın yerden takviye kolluk kuvveti temini sağlanır.
  - 3) Olay yeri inceleme ekibinin olay yerine gelmesi ve olay yerinin mevcut düzenini bozmadan gerekli incelemelerini yapması sağlanır, bu kapsamda:
    - Olay yerinin krokisi çizilir, ölen var ise cesedin sabit noktalara olan uzaklıkları ölçülmeli,
    - Aynı şekilde soruşturma açısından önemli olan delillerin de sabit noktalara olan uzaklıkları tespit edilir,
    - Olay yerinin görüntü kaydı alınır.
  - 4) Ölü muayene ve otopsi işleminin yapılabilmesi için bilirkişi doktor hazır edilir.
  - 5) Olayın tanığı olan şahıslar tespit ve hazır edilir.
  - 6) Ölen tarafın yakınlarının beyanları için bu kişiler tespit ve hazır edilmelidir.
- İlk planda bu işlemler adli kolluk tarafından acilen yerine getirilir.
- Daha sonra Cumhuriyet savcısının olay yerine gelmesi beklenir. Cumhuriyet savcısı en kısa sürede ekibini toplayarak olay yerine intikal eder.
- Olay yerine gelen Cumhuriyet savcısı, olay yerindeki gözlemlerini bir tutanağa bağlar, olay yerinde bulunan tüm delillerin muhafaza altına alınmasını sağlar.

7) Delil niteliğine sahip olup rıza ile verilmeyen suç eşyalarına el konulması için Cumhuriyet savcısından emir alınır.

8) Olay yerinde gerekli incelemeleri tamamlayan Cumhuriyet savcısı, ölüm sebebini tespit etmek için ölü muayene ve otopsi işlemi için gerekli çalışmaları yapacaktır.

9) Ölü muayene ve otopsi işlemini tamamlayan ‘ölüm sebebi’ni tespit eden Cumhuriyet savcısı, soruşturmanın “ifade alma” bölümüne geçmelidir. Bu arada olayın niteliğine göre şüphelinin yakalanmamış

olması durumunda, yakalanması için bazı yerlerde aramaların yapılabilmesi için arama izni verilmesi gerekebilir. Böyle durumlarla karşılaşılsa gerekli arama izninin verilmesi gerekir. Bu durum sadece şüpheli veya şüphelilerin yakalanması için değil, aynı zamanda suç delillerinin (silah, bıçak, sopa vs.) elde edilebilmesi için de gerçekleştirilebilir. Örneğin yapılan araştırmada şüphelinin belli bir evde bulunduğu yönünde bir duyum alınırsa ve bu şüphe yeterli görülürse bu evde arama yapılabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde konutta ve işyerinde arama yapılması için Cumhuriyet savcısı yazılı arama izni vermelidir. Bu nedenle kolluk görevlileri

böyle bir durumda Cumhuriyet savcısını bilgilendirerek yazılı arama izni vermesini istemeleri gerekir.

10) Yukarıda da değinildiği üzere suçta kullanılan aletin (silah, sopa, bıçak vs.) ele geçirilebilmesi amacıyla Cumhuriyet savcısından alınacak yazılı arama kararı ile failin ev, işyeri ve aracı ile muhtemel yerlerin tespit edilerek arama yapılması değerlendirilmelidir.

10) Cumhuriyet savcısı adli kolluk görevlisine ifade alma talimatı vermişse, şüphelilerin ifadesi müdafii huzurunda alınmalıdır (Kasten öldürme suçunun cezasının alt sınırı 5 yıldan fazla olduğu için mecburi müdafii bulundurulması gerekir).

11) Tanıkların ifadeleri ayrıntılı olarak “bilgi sahibi” sıfatıyla alınır.

14) Olay yeri bir şeritle çevrilmeli, olay yerine işi olmayan hiç kimse sokulmamalı ve olay yerinde, sistemli ve ciddiyetle gerekli incelemeler yapılmalıdır. Çevrelenen alana, kolluk kuvveti dâhil yapacağı bir iş bulunmuyorsa hiç kimse sokulmaz.

17) Olay yerinde bulunan delillerin bulundukları yerden alınmadan önce, olay yerinde bulundukları şekliyle fotoğraflanması gerektiği hususu unutulmamalıdır. Ayrıca olay yerinin mutlak surette şeması çizilmeli, gerekli ölçümler yapılmalı, olay yerindeki tüm deliklerin yerleri, mutlaka not edilerek fotoğraflanmalı ve tutanağa bağlanması sağlanmalıdır. Örneğin, maktullerden birinin elinde bir şey varsa, bu pozisyon mutlaka not edilmeli ve fotoğraflanmalıdır. Sadece belirtmek yeterli olmaz, bunun ayrıca fotoğraflanması gerekir. Çünkü, daha sonra cesedin eline tutuşturulmuş olması ihtimali olabilir.

18) Olay yerinden ele geçirilen bulgular bir an önce ve elden ele dolaşmayacak şekilde düzenli olarak uygun bir torbaya yerleştirilerek incelenmek üzere ilgili kuruma gönderilmesi için savcılığa sunulmalıdır.

19) Darbesi sonucu yaralama olayı meydana gelmişse, yine olay yerinin ayrıntılı incelemesi yapılarak olay yerinde söz konusu darbeye ait delil bulunup bulunmadığı araştırılır. Yapılan araştırma neticesinde olay yerinde bulunabilecek delil , üzerinden parmak izi alınmasına engel olmayacak şekilde muhafaza altına alınarak, bunların , cesedin neresinde bulunduğu, üzerinde ne gibi bulguların (kan, kıl, deri veya et parçası) bulunduğu tutanağa not edilir.

20) Olay yerinde bulunan cesede ait tüm parçaların toplanmasına dikkat ve özen gösterilmelidir. Eksik toplanması halinde ölüm sebebinin tespitinde güçlükler yaşandığı, olayın nitelendirilmesinin değişebildiği sonradan olayın ortaya çıkması halinde ilk aşamada toplanacak delillerin toplanmaması nedeniyle failin eyleminin cezasız kalabildiği, bu nedenle olay yerinde olaya ait tüm delillerin toplanmasının önem arzettiği bilinmelidir.

Kazası sonucunda meydana gelen ölümler

Kazası sonucunda meydana gelen ölümler:

Kaza ile meydana gelen ölüm olaylarında tespit edilmesi gereken temel problemler vardır. Bunlar;

- Kazanın ne şekilde gerçekleştiği,
- Kazaya kimin sebep olduğu,
- Bu kazada kimlerin ne derecede kusurlu oldukları hususlarıdır.

Kaza sonucu meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin olarak yukarıdaki hususların tespit edilmesi esnasında görevlilerin yapması gereken işler vardır.

1. Kolluk Kuvvetince Re'sen Yapılabilecek İşlemler

Söz konusu işlemler şunlardır:

– Bir kaza meydana geldiğinde, **adli** yönden **genel kolluk** kuvveti tarafından olaya el koyulup, Cumhuriyet savcısına haber verilerek soruşturma işlemleri başlatılır.

–Kaza nedenlerini, iz ve delillerini belirleyecek «Olay-İş Kazası Tespit Tutanağı" düzenlemek

–Olay-İş Kazası tespit tutanağı, kaza yerinin durumu, iz ve deliller, kazaya karışanlar, varsa ölü veya yaralılar, hasar veya zarar, gün ve saat ile gerekli görülen diğer hususlar belirtilmek üzere düzenlenir ve olay yerinin durumu bir krokide gösterilir. Kaza tespit tutanağı, suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında önemli bir yere sahip olduğundan, bu tutanaklar, titizlikle düzenlenmelidir.

–Kazalara el koyanların ek bir tehlikenin oluşmasını önlemek üzere gerekli tedbirlerin alınması ve aldırılması, varsa, yaralıların ilk yardımın yapılmasının ve yetkililerin uygun görmesi halinde bunların en yakın sağlık kuruluşuna gönderilmesinin sağlanması konularında yetkilidir

– Kazaların olağan yaşam akışını etkilediği hallerde; iz ve delilleri bozmayacak şekilde belirleyip işaretledikten ve gerekli tespitleri yaptıktan sonra, olağan yaşam akışının sağlanmasına dair önlemleri almaya yetkilidir. Ölümlü veya ölümle sonuçlanabilecek şekilde yaralanmalı bir kaza neden olmuş ve bu kaza can, mal ve olağan yaşam akışını ve güvenliğini etkiliyor ise;

Cumhuriyet savcısının gecikeceğinin anlaşılması halinde, gerekli işaretleme ve tespitler yapılarak durum bir tutanakla tespit edildikten sonra olağan yaşam akışı sağlanır.

2. Genel İtibariyle Cumhuriyet Savcısının Talimatı Üzerine Yapılması Gereken İşlemler

Ölümle neticelenmiş bir kazası haberini alan Cumhuriyet Savcısının vereceği talimatlar aşağıdaki gibi olduğundan, bunların bilmesi gerekir:

- Kazada ölen şahıs dışında yaralı da varsa, bunların sağlık kuruluşuna sevkinin yapılması (zaten bu durumda her insan kendiliğinden hareket ederek, yaralıları sağlık kuruluşuna sevk etmektedir),
- Olay yerine kimsenin sokulmaması, olay yerinin kontrol altına alınması,
- Duruma göre, olağan yaşam akışının sağlanması,
- Olayın şüphelilerinin tespit edilmesi, gerekli ise alkol testinin yapılması,
- Olay yerinin, önemli hususların kameraya alınması ve fotoğraflarının çekilmesi,

•

Olay yerinde yapılacak incelemelerde, delil elde etme bakımından genel olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir;

a) Çakışma Ortamının İncelenmesi

Çalışma Ortamının İncelenmesinde Dikkat Edilecek Hususlar

Kazanın meydana geldiği ortamın durumu, kişilerin kusurlarını tespit açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle kazanın meydana geldiği ortamın her yönü ile genişliği, niteliği, aydınlatma cihazlarının bulunup bulunmadığı, aydınlatma cihazı bulunuyorsa bunun aydınlatma etkisi, araçların konumu neresinde bulundukları, mevcut ortamda işaretlerinin neler olduğu tespit edilmeli ve tutanağa bağlanmalıdır.

Bunun dışında, hava koşulları, havanın sisli, karlı, yağmurlu vs. olup olmadığı, kazanın saat kaçta gerçekleştiği (gece ve gündüz ayrımı yapmak için), kazaya neden olabilecek dış etkenlerin bulunup bulunmadığı,

bulunuyorsa bunların tespiti ve tutanağa not edilmesi gerekir. Ortamda başka izlerin bulunup bulunmadığı, bu izlerin nereden başladığı, bu izin başladığı nokta arasındaki mesafe, bu izlerin yönü, doğrultusu (düz mü yoksa kıvrımlı mı oldukları vs.) gibi hususların iyice araştırılarak tutanağa bağlanması gerekir.

b) Makina Ekipman Araçlardan Kaynaklanan ve Savrulan Parçalar

Özellikle kaza yerindeki kan izlerinin bulunduğu yerler belirlenip tutanağa ve krokiye geçirilmelidir

c) Kazada etkisi olabilecek diğer faktörlerin incelenmesi

Günlük hayatta, kazaya karışanlar, genelde kendilerini haklı çıkarmak için savunma içgüdüsüyle doğruyu söylemeyebilmektedirler.

Operatörlerin incelenmesi:

Kullanılan makine veya ekipmandan kaynaklı bir kaza söz konusu ise ilk işlerden birisi operatörlerin yetkinliğinin incelenmesidir.

3. Kazalarda Kusurun Belirlenmesi

Kazalarda meydana gelen ölüm veya yaralanma neticesinde, bu neticeye sebep olanların cezalandırılmaları için, bu kişilerin olaydaki kusurlarının belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Kusur oranını tayin etmek için somut olayın özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmelidir.

Kusurlu sayılabilecek haller Kanunda ve yönetmeliklerde düzenlenmiştir. Kusur, bu maddelerde düzenlenen kusurlardan birine girmiyorsa, tali kusurlu olduğu sonucuna varılabilir.

a) Kazalarında Asli Kusurlu Sayılan Haller ve Kusurlarının Tespiti

Asli kusurlu hareketleri yapanların, bu hareketi yapmalarına, zorlayıcı bir başka hareket veya durumun varlığı açıkça tespit edilmedikçe kusur oranları düşürülemez.

Asli kusurlu hareketin birden fazla kişi tarafından yapıldığı hallerde de kusurun paylaştırılması usulü uygulanır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümlerine düzenlenen raporlarda kusur oranları ifade edilmeyecektir. Yani kusurların tespiti yapılırken, artık 8 üzerinden kusur tespiti yapılmayacak, sürücünün kusuru matematiksel olarak hesaplanamayacaktır. Nitekim TCK'nın 22. maddesinin gerekçesi de bu doğrultudadır. Gerekçeye göre, Taksirle işlenen suçlardan dolayı kusurluluk, bir değerlendirmeye ancak olay hâkimi tarafından yapılabilir. Bu nedenle, taksirden dolayı kusurluluğun **matematiksel olarak ifadesi mümkün değildir.**

Ancak, normatif değerlendirmeyele hâkim tarafından belirlenen kusurluluk göz önünde bulundurulmak suretiyle, suçun cezasında belli bir oranda indirim yapılabilir. Taksir dolayısıyla kusurun belirlenmesi **normatif bir değerlendirmeyele** mümkün olmakla birlikte, somut olayda dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlâl edilip edilmediğinin belirlenmesi açısından bilirkişi incelemesi yaptırılabilir. Ölüm veya yaralanma ile sonuçlanan bir kazada, ilgililerin kurallara uyup uymadıklarının, hangi kuralın ne suretle ihlâl edildiğinin, aracın teknik bakımdan herhangi bir arızasının olup olmadığının belirlenmesi açısından da bilirkişi incelemesi yapılabilir. Ancak, bu durumlarda, bilirkişinin yapacağı inceleme, işin tekniği ile sınırlı olmalıdır. Bunun dışında, bilirkişi tarafından münhasıran hâkimin yetkisinde bulunan kusurluluk konusunda herhangi bir değerlendirme yapılmamalıdır. Aksi yöndeki tutum, bilirkişilik görevinin sınırını aşmayı ve hâkimin yerine geçmeyi ifade eder. Hâkim, bu teknik veriler çerçevesinde somut olayda failin kusurlu olup olmadığını takdir edecektir. Failin kusurlu bulunması durumunda, kusurun ağırlığı ve diğer sebepleri de göz önünde bulundurmak suretiyle suçun kanuni tanımındaki cezanın alt ve üst sınırı arasında bir cezaya hükmedecektir.

Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda herkes kendi kusuru göz önünde bulundurulmak suretiyle sorumlu tutulur. Taksirli suçun kanuni tanımında belirlenen netice birden fazla kişinin karşılıklı olarak işledikleri taksirli fiiller sonucunda gerçekleşmiş olabilir. Örneğin bir kazada mağdur-müşteki veya her ikisi de de taksirle hareket etmiş olabilir. Bu gibi durumlarda neticenin oluşumu açısından her kişinin taksirli fiili dolayısıyla kusurluluğu bir diğerinden bağımsız olarak belirlenmelidir.

b) Kazalara Karışan 3. Kişilerin Kusurlarının Tespiti

kazalarda mağdur, ölen, çalışan , ortamda bulunan diğer kişilerin de kusurları varsa tespit edilmelidir. Bu şahısların kusurları tayin edilirken, mevzuatı, yaşam tecrübesi ve kendilerinden beklenen dikkat ve özeni gösterip göstermedikleri hususları dikkate alınır. Bilirkişiler de, rapor tanzim ederken, bu şahısların da kusurlu hareketlerine değinmelidir.

Kazalarına karışan ve kalan kişilerin kusur durumları kurallara, kısıtlama, yasaklama ve talimatlara uymamadaki tutum ve davranışlara göre belirlenir. Kaza mahallinde yapılan incelemeler sonunda tespit edilen iz ve delillere ilave olarak kazaya karışanların olay hakkındaki ifadeleri ile varsa şahit ifadeleri, kusur tayininde dikkate alınır.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
KARARLARINDA ETKİN SORUŞTURMA
YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAPSAMINDA DELİLLERİN
TOPLANMASINA YÖNELİK İHLALİ SAYILAN
HALLER

Olay Yeri ve Keşfe İlişkin İhlal Sebepleri:

Suçun işlendiği yerlerde, delillerin elde edilmesi için yapılacak teknik araştırma işlemine olay yeri incelemesi denir.

AİHM kararlarında, soruşturma sırasında olayların vuku bulunduğu yerlerde keşif ve olay yeri incelemesi yapılıp yapılmadığı, bu işlemler yapılmışsa incelemelerin özen yükümlülüğüne uygun bir biçimde ve makul bir süre içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği gibi hususlar üzerinde durulmuş, söz konusu işlemlerin yerine getirilmesi sırasında meydana gelen ve makul özen yükümlülüğüne aykırılık teşkil eden eksikliklerin, etkin soruşturma yürütme yükümlülüğünü ihlal ettiği belirtilmiştir.

Mahkemenin bu konuda üzerinde durduğu ilk husus, olay yeri incelemesinin bizzat savcı tarafından yapılıp yapılmadığı olmuştur. (25 Eylül 1997 tarihli Şükran Aydın/Türkiye kararı)

Olay yeri incelemesi ve keşfin yapılmasına ilişkin olarak Mahkemece üzerinde durulan ikinci husus, incelemenin suç haberinin alınmasının hemen akabinde, vakit geçirmeksizin yapıp yapılmadığı olmuştur. (18 Ocak 2005 tarihli Menteşe/Türkiye kararı)

Olay yeri incelemesi ve keşfin yapılmasına ilişkin olarak Mahkemece üzerinde durulan üçüncü husus, olay yerinde maddi gerçeği aydınlatmaya yarayacak delillerin toplanmasını mümkün kılacak, ayrıntılı bir inceleme yapılıp yapılmadığı, diğer bir ifade ile olay yeri incelemesinin makul özen gerekliliğine uygun bir titizlikle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği olmuştur.

Buna ilişkin olarak AİHM;

Başta balistik deliller olmak üzere olayı aydınlatmaya yarayacak delillerin toplanıp toplanmadığı, (Silah, parmak izi , diğer izler ve patlayıcı parçalarının toplanması)

Olayla ilgili olarak tanıklık yapabilecek kişilerin tespit edilip edilmediğini incelemektedir.
(Muhtemel görgü tanıklarının kimliklerinin tespit edilmesi ve ifadelerinin alınması)

-Olay yeri krokisinin çizilmesi, fotoğraflarının çekilmesi veya videoya alınması suretiyle kayıt altına alınıp alınmadığı, (Olay yerinin fotoğraflarının çekilmesi, krokisinin çıkarılması ve videoya alınması, olay mahallinin muhakemenin sonraki aşamalarında da soruşturmanın başladığı andaki haliyle görülebilmesine imkan sağlayan bir uygulamadır)

DELİLLERİN TOPLANMASI

Meydana gelen bir olayı aydınlatmaya ve suç şüpheli veya sanıklarının tespiti yarayan her türlü ispat vasıtasına delil denir. Bir ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi yargılama konusu olaya ilişkin delillerin sağlıklı bir biçimde toplanması ve muhafaza edilmesine bağlıdır. Bu nedenle delillerin eksik toplanması veya toplanan delillerin muhafaza edilmemesi, soruşturmanın etkinliğini zedeleyen hususlardan biri olarak gösterilmiştir.

AİHM delillerin tespiti, toplanması ve muhafazasının etkin soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmesi açısından 27 Nisan 2006 tarihli Ataman/Türkiye kararında şu şekilde ifade etmiştir.

“...Yetkili mercilerin, olaylara ilişkin delillerin, özellikle de görgü tanıklarının ifadelerinin, polislerin elde ettiği bilimsel ve teknik verilerin, gerektiğinde maktulün vücudundaki zedelenmeleri tam ve belirgin bir şekilde gösterecek bir otopsi sonucunun ve hastanede yapılan gözlemlerin nesnel bir değerlendirmesinin toplanabilmesi için makul olarak kendilerine açık olan tedbirleri almaları gerekmektedir.”

AİHM aynı hususu 22 Mart 2005 tarihli Güngör/Türkiye kararında şu şekilde dikkat çekmiştir. “...*Davanın sonuçlanmasından daha önemlisi, bir sonuca ulaşmak için tüm yolları kullanmak yükümlülüğü bulunmaktadır. Yetkililerin, olaya ilişkin kanıtların toplanabilmesi amacıyla, makul olarak kendileri için ulaşılabilir olan tedbirleri almaları gerekir. Bu kanıtlar, özellikle görgü tanıklarının verdiği beyanlar, teknik ve bilimsel alanda çalışma yapan polisin aldığı notlar ve gerektiğinde, kurbanın maruz kaldığı yaralanmaların tam ve kesin tanımını yapan bir otopsi ile beraber özellikle ölüm nedenine ilişkin klinik saptamalar üzerinde objektif olarak yapılan analiz olabilir.*”

Dolayısıyla bir soruşturmadan sonuç alınabilmesi için yapılması gerekenlerin başında, maddi gerçeğe ulaşmasını sağlayacak delillerin toplanması ve toplanan delillerin muhafaza edilmesi ya da en azından bu amaç doğrultusunda mümkün olan işlemlerin yapılması gerekmektedir.

Delillerin Özellikleri:

Deliller;

Kanuna aykırı olmamalıdır (Hukuki yolla elde edilmelidir.)

Gerçekçi ve mantıki olmalıdır,(elle tutulur, gözle görünür somut nesnelerden oluşmalı)

Olayı temsil edici olmalıdır (Maksada elverişli, olayla ilgili olmalıdır),

Davanın taraflarınca ve yargı makamınca tartışılacağından müştereklik sağlamalıdır.

Delillerin Elde Edilebileceği Yerler:

- Olayın meydana geldiği yer, yakın ve uzak çevresi
- Fail-mağdur-maktul vücudu ve elbiseleri
- Fail-mağdur-maktul tarafından kullanılan eşya ve alanlar

Delil Türleri:

- **Biyolojik deliller**
- **Kimyasal deliller**
- **Fiziksel deliller**
- **İzler**

Biyolojik Deliller:

- Kan
- Kıl
- Tükürük (Genellikle sigara izmaritlerine, kürdanlara bulaşmış olarak bulunur.)
- Burun akıntısı (Mendil veya giysiler üzerinde bulunabilir.)
- Ter (Kontaminasyona ve bakteriyel bozulmaya açık olduğundan genellikle iyi netice vermez.)
- Meni (Tecavüze uğrayan kişinin ve giysilerinin üzerinde, peçete, prezervatif üzerinde olabilir.)
- Vajinal svap, anal svap (Tecavüze uğrayan şahıstan alınır.) ve penis svabı (saldırgan üzerinden)
- Doku parçası
- Tırnaklar (Boğuşma nedeniyle mağdur veya maktulün tırnaklarında faile ait,şüphelilerin tırnaklarında mağdur/maktule ait doku veya kan bulunabilir.) (şüphelinin tırnakları arasında)
- Dışkı (Kontaminasyona ve bakteriyel bozulmaya çok açık olduğundan genellikle sağlıklı sonuç alınmaz.)
- Kepek ve deri döküntüleri

Kimyasal Deliller:

- Patlayıcı maddeler
- Boyalar
- Polimer ve yapıştırıcı maddeler
- Lif, kumaş parçaları
- Şişe-Cam parçaları
- Toprak numuneleri
- Üzerinde mermi giriş deliği bulunan kumaşlar (Atış mesafesinin tayını için gereklidir.)
- Yanıcı ve yakıcı maddeler (yangın artıkları, petrol türevi maddeler vs.)
- Atış artıkları (barut artıkları, svaplar)
- Narkotik ve uyuşturucu maddeler (esrar, eroin, morfin vs.)
- İlaçlar
- Toksik maddeler (zehir içeren kimyasal maddeler)
- Bilinmeyen madde analizi

Fiziksel Deliller:

- Silah, fişek ve mühimmatlar, av tüfekleri içinde bulunan saçma ve tapalar
- Mermi, kovan, kartuş ve çekirdekler
- Metaller
- Toprak, bitki ve yapı malzemeleri
- Giyecekler, yatak malzemeleri, ayak giysileri
- Kumaş Lifleri
- Belgeler, el yazıları, makine yazıları, imzalı kâğıt, senet vs.
- Her türlü doküman
- Her türlü teyp ve video kasetleri
- Disket, CD, DVD, VCD gibi elektronik kayıt cihazları
- Yazım araçları ve kullanılan materyaller, ateşli ve ateşsiz silahlar
- Cam veya cam kırıkları
- Suçta kullanılan araç ve gereçler (keser, balta, bıçak, tornavida, çekiç vs.)
- Paralar
- Olayla bağlantılı ve yukarıdaki deliller dışında kalan tüm fiziki yapıya sahip deliller.

İz Deliller:

- Parmak izi ve avuç izleri
- Ayak izi
- Araç lastik izi- Ekipmandaki izler
- Diş izi
- Alet izi
- Kulak izi

Olay Yeri Güvenliğini Etkileyen Faktörler:

- Alınan yanlış önlemler
- Mağdur (suçtan zarar gören kişi) ve mağdur yakınları
- Fail (şüpheli) ve fail (şüpheli) yakınları
- Olayın faili ve ona yardım ve yataklık eden kişiler, işbirlikçileri
- Hava koşulları
- Basın mensupları
- Meraklı kalabalık ve ilgisiz kişiler
- Fırsatçılar (Hırsızlar, Yankesici ve dolandırıcılar vs.)
- Görevli olmayan personel
- Uzman hataları

Ölü Muayenesinde Cumhuriyet Savcısının Yapması Gerekenler:

Eğer ölü muayenesi ile kesin ölüm nedeni belirlenemiyorsa bu durumda otopsi yapılır. Otopsi işlemleri CMK'nun 87 ve 89. Maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Kolluktan ya da başka bir şekilde bir ölüm olayını alan Cumhuriyet savcısı bununla ilgili hemen olay yerine varmadan önce kolluğa talimatını verir.

Ölünün adli muayenesini nöbetçi cumhuriyet savcıları yerine getirir.

Cumhuriyet savcısı haberi alınca ve talimatları kolluğa verdikten sonra nöbetçi katibine, şoföre ve adli tabibe ya da küçük yerlerde görevli olan nöbetçi doktora haber verir. Zabıt katibi, şoför, doktor ve Cumhuriyet savcısı olay yerine bir an önce ulaşmaları gerekir. Çünkü ölüm anında ölenin yakınları ya da şüphelinin de yakınları fevri hareket edebilirler. Ölü muayenesi işlemi esnasında kesinlikle sakin olunmalı, insanların ölüm nedeni ile sığağı sığağına duydukları acı göz önünde bulunmalıdır. Bu nedenle olay yerinde yapılabilecek bağırma çağırma gibi fevri hareketleri mümkün oldukça sakinleştirmeye çalışarak halletmelidir. Olay yerine gidildiğinde, ölü ne vaziyette ise olayın olduğu yer, ölünün yatış veya duruş pozisyonu, erkek i kadın mı, sakallı mı değıimli, ya da kaç gün sakallı, üzerinde yırtık var mı, yani ölüde ve çevresinde ne gördüysek onların hepsi atlanmadan yazılmalıdır. O an için değıerli gibi görünmeyen bir delil sonradan çok değıerli olabilir.

- Bu nedenle ne gördüysek kaç sayfa tutacağına bakılmaksızın yazılmalıdır. Bu arada olay yerinin ve ölünün mümkün oldukça kamera ile çekilmesi ve yeterince resim alınması da gereklidir. Ölü muayene tutanağını da belli sıraya göre yapılırsa daha iyi olur. İşte tutanağa başlayıp daha hiçbir paragraf yapılmadan tek paragrafta tutanak düzenlenmesi hukuka aykırı değilse de pek şık değildir. Bu nedenle paragraf paragraf yazılmalıdır. Öncelikle tutanağın en baş kısmına olayın ne şekilde haber alındığı ve nasıl ve kimlerle ulaşıldığı yazılır. Sonraki paragrafta olay yerine ve ölünün o anki dış görünümüne ilişkin her şeyin yazıldığı paragraf gelir. Bundan sonra ölünün kimliğini belirleyecek kimlik tanığı çağrılıp bunun kimliğinin tespitinden sonra ölenin kim olduğu, kendisi ile ne tür bir yakınlığının olduğu, olaya ilişkin görgü ve bilgisi varsa o, ardından da ölenin daha önce geçirdiği hastalık, kullandığı ilaçlar yani konuya ilişkin sorulabilecek sorular çok fazla ayrıntıya girmeden kısaca sorulup yazılır. Sonraki paragrafta ölünün baş ve boyun kısmı ayrı bir paragraf, daha sonra göğüs ve karın kısmı için ayrı bir paragraf, cinsel organların olduğu kısım ve ayaklar ile bacaklar için ayrı bir paragraf mutlaka yapılmalıdır. Ölü bayansa hamile olup olmadığı ve kızlık zarının yırtık olup olmadığı ile tüm ölümlerde mutlaka fiili livata bulunup bulunmadığı araştırılıp tutanağa yazılmalıdır. Tüm bu hususlar yazıldıktan sonra, Cumhuriyet savcısı, zabıt katibi, şoför, varsa otopsi yardımcısı, doktor, kimlik tanığı ile başka kimselerin beyanları alınmışsa onlarında hepsine ölü muayenesi tutanağı imzalattırılır.

Yaralama olaylarında;

Doktor raporlarının yanında,

- a-) Yaralanmanın veya göğse nafiz olup olmadığının belirlenmesi,
- b-) Damar yaralanmasına neden olup olmadığının belirlenmesi,
- c-) Kaybedilen kan miktarının %olarak belirlenmesi,
- d-) Çekilen grafi ve tomografi sonuçlarının radyoloji uzmanınca değerlendirilmesi ve rapor tanziminin sağlanması,
- e-) Grafi ve tomografi sonuçlarının incelenip iade edilmek üzere gönderilmesi istenmelidir.

Kafatası kırıklarında ayrıca meydana gelen kırığın türünün (lineer, çökme, kafa tabanı) ne olduğunun da belirlenmesi gerekir.

Diş kırıklarında ayrıca,

- Mağdurun kaç dişinin kırıldığının ve kırılan dişlerin numaralarının,
- Kırığın türünün (kök-kron)
- Mağdurda diş kaybı olup oluşmadığının,
- Dişlerde meydana gelen yaralanmalarının basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde olup olmadığının araştırılması gerekir.

Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik

İçişleri Bakanlığından

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 17/02/1983

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 17962

I. BÖLÜM : Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğın amacı; Kanunlarda polise tevdi olunan adli görevlerin yerine getirilmesi sırasında suç delillerinin düzenli ve eksiksiz toplanmasına, muhafazasına ve ilgili yerlere gönderilmesine ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik; polisin, kanunlarda suç sayılan fiil ve hareketlerin ortaya çıkmasıyla başlayan adli görevlerinin yerine getirilmesi, suç ve suç sanıklarıyla ilgili delillerin tesbiti, toplanması, muhafazası, ambalajlanması, ilgili yerlere gönderilmesi ve bu konulara ilişkin diğer hususları kapsar.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Polisin adli görevleri: Önleyici zabıta tedbirleriyle engel olunamaması sonucu bir suçun işlenmesi durumunda, kanunlarla polise tevdi olunan suç ve suç sanıkları ile bunlara ait delillerin tesbiti, suç sanıklarının yakalanması ve adli mercilere teslimi, safhalarında polisin yaptığı çalışmaları,

Delil: Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tesbitine yarayan her türlü ispat vasıtalarını,

Maddi Delil: İtiraf ve şahadet dışında kalan suç veya suç sanıklarıyla ilgili maddi (fiziki) bir yapıya sahip, canlı veya cansız, dokunulabilen şeyleri,

Olay: Kanunlarda açıkça suç olarak belirtilen fiil ve hareketlerin ortaya çıkmasını, ifade eder.

II. BÖLÜM : Olay Yeri İncelemesi

Olay yerine gidiş hazırlığı

Madde 4 - Olay yerine planlı ve süratle gidilir. Plan önceden ayrıntılı bir şekilde hazırlanır.

Hazırlanan planda, olayın çeşidine göre;

a) Personelin sayısı, niteliği, olaydaki görevi,

b) Olay soruşturma sorumlusu,

c) Araç, gereç, teçhizat ve malzemenin (kroki ve fotoğraf malzemesi, delil ambalaj malzemesi, inzibat aletleri, iz tesbit aletleri, iz tesbit malzemesi ve diğer lüzumlu malzeme) nitelik ve nicelikleri, Açıkça belirtilir.

Olay yerinde alınacak tedbirler

Madde 5 - Olay yerinde, olayın önem ve çeşidine göre, öncelikle aşağıda belirtilen tedbirler alınır;

- a) Yaralılara ilk müdahale ve tahliye işlemleri yapılır.
- b) Seyirci kalabalığı uzaklaştırır.
- c) Olay yeri giriş ve çıkışları kontrol altında tutulur.
- d) Normal yaşamın devamı sağlanır.
- e) Olay yeri yakınında bulunan şahıslar kontrol edilir.
- f) Delillerin bozulması, değişmesi kaybolması önlenir.
- g) Mevcut oldukları takdirde şüpheliler muhafaza altına alınır.
- h) Şahitlerin ifadeleri alınmadan olay yerinden uzaklaşmaları önlenir.
- ı) Şüphelilerin şahitlerle ve şahitlerin birbirleriyle konuşmaları önlenir.

Olay yerinin sistematik incelenmesi

Madde 6 - Olay yerinin ilk incelenmesi, gözlem yoluyla yapılır.

Bu incelemede suç sanıklarının

- a) Giriş yeri ile bu yere nasıl girildiğinin
- b) Asıl saldırı hedefinin,
- c) Giriş yeri ile asıl saldırı hedefi arasında izlediği yolun,
- d) Çıkış yerinin,
- e) Asıl saldırı hedefi ile çıkış yeri arasında izlediği yolun,
- f) Uğrayabileceği diğer yerlerin,

Tesbiti yapılır.

Bu tesbitten sonra yöntem kullanarak (Belirli bir nokta seçilmek ve belirli bir istikamete doğru hareket edilmek suretiyle yukarıdan aşağıya bölgelere ayırarak, dıştan içe daire çizerek vb)) olay yerinin ayrıntılı incelenmesine geçilir.

Bu inceleme sırasında olay yerinde;

- a) Suç sanıklarının veya mağdurun bedeninden düşebilen veya akabilen madde ve parçalar (kıl, kan, tırnak...gibi)
- b) Suç sanıklarının veya mağdurun üzerinden düşebilen parçalar (düğme, mendil, kravat, not defteri...gibi)
- c) Suç sanıklarına ait ve suçu işlemeye elverişli vasıtalar. (Ateşli veya ateşsiz silahlar, mermi çekirdeği, kovan, maymuncuk, kalıp... gibi)
- d) Suç sanıklarının veya mağdurun ve ilgililerin mekan itibariyle bıraktıkları izler, (parmak,izi,ayak izi, diş izi, beden izi, boğuşma izleri... gibi)
- e) Olayın aydınlatılmasına ve suç sanıklarının belirlenmesine yarayacak diğer hususlar, (suç unsuru taşıyan bildiri, broşür, dergi, afiş, kitap vb. ile bunların yazım ve basımında kullanılan daktilo, teksir makinası .. gibi)

Belirlenir, etiketlenir ve not edilir.

Bu işlem sırasında delillerin kaybolmamasına, bozulmamasına, yerlerinin değiştirilmemesine dikkat edilir.

Olay yeri incelemesinde, olay yerinde soruşturma grubundan başkasının girmesine izin verilmez.

Olay yeri krokisi

Madde 7 - Olay yerinde bulunan deliller toplanmadan olay yeri krokisi yapılır.

Yapılacak krokide, iz ve delillerin bulunduğu yerler, kesin ve doğru alınmış ölçüler, hava durumu, olayın zamanı, dosya numarası, krokiyi yapanın ismi, yönler ve birimin adı mutlaka yazılır.

Fotoğraf çekme

Madde 8 - Olay yerinin incelenmesiyle belirlenen önemli yerlerin fotoğrafı çekilir.

Fotoğraf çekiminin tüm iz ve delilleri belirtecek şekilde, ölçekli, muhtelif açılardan ve en az iki poz olması gereklidir.

Olay yeri planı

Madde 9 - Olayın mahiyet ve önemine göre olay yerinin, tekniğine uygun planı yapılır.

İncelemenin uzmanlarca yapılması

Madde 10 - Olay yerinin sistematik incelenmesinde soruşturma sorumlusu, bilimsel ve teknik incelemeleri yaparken uzmanlardan yararlanır. (Parmak izi uzmanı, patlayıcı madde uzmanı, balistik uzmanı) .. gibi)

Tutanak düzenlenmesi

Madde 11 - Olay yeri incelemesinin tüm safhaları tutanakla tesbit edilir.

Suç kaynağının araştırılması

Madde 12 - Suçta, aramalarda, kontrollerde ele geçirilen silahların, uyuşturucu maddelerin, suç unsuru taşıyan her türlü yayınların, (broşür, afiş, dergi, kitap, değerli kağıt vb) bunların yazım ve basımında kullanılan malzemenin ve suçun kaynağına inilerek irtibatlı tüm delillerin ve suç sanıklarının ele geçirilmesine çalışılır.

III. BÖLÜM : Delillerin Toplanması, Muhafazası, Ambalajı ve İlgili Yerlere Gönderilmesi

Delillerin toplanması

Madde 13 - Olay yerinin incelenmesi sırasında bulunan tüm maddi deliller, bulundukları yerlerde etiketlenerek numaralanır.

Etiketlerin üzerine; delillerin bulunduğu yer, olay dosya numarası, tarih, delillerin izahı, kimden alındığı, emniyet biriminin adı, soruşturmacının kimliği ve lüzumlu görülen diğer hususlar yazılır.

Olay yeri incelemesi bittikten sonra, bulunan delillerin toplanmasına geçilir.

Deliller toplanırken, bozulmalarına, değişmelerine, kaybolmalarına, meydan verilmeyecek tedbirler alınır. (Kenarlarından tutma, eldiven takma, kaska kullanma) .. gibi)

Bu şekilde toplanan deliller geçici ve basit ambalajlarına konur.

Basit ambalaj malzemesi; Madde 16'da belirtilen, olayın mahiyet ve önemine göre olay yerine gidişte götürülmesine lüzum görülen malzemedir.

Delillerin muhafaza edilmesi

Madde 14 - Delillerin muhafazası, suç sayılan olayın meydana geldiği andan itibaren başlar.

Olay yerinin açık veya kapalı saha oluşu, hava durumu, delillerin kimyasal ve fiziksel özellikleri göz önünde bulundurularak gerekli koruyucu tedbirler alınır.

Olay yerinde kalması zaruri görülen deliller, soruşturma veya inceleme sonuçlanıncaya kadar görevlendirilecek nöbetçilerle korunur.

Diğer deliller, ilgili yerlere gönderilmek üzere soruşturmayı yapan emniyet biriminde, kilitli ve mahsus odalarında veya çelik dolaplarda muhafaza edilir.

İlgililerden başkasının herhangi bir sebeple bu yerlere girmelerine veya dolapları açmalarına müsaade edilmez.

Polis laboratuvarlarına gönderilen delillerin muhafazası, laboratuvar görevlilerince sağlanır.

Delillerin ambalajlanması

Madde 15 - Olay yerinde bulunan maddi delillerin bilimsel yöntemlerle inceleme ve değerlendirmeleri gerekli görülenleri en yakın polis laboratuvarlarına gönderilmek üzere aşağıda gösterildiği şekilde tam ambalajlanmaları yapılır.

- a) Deliller, ısıcağa, soğuğa, sarsıntılara, her türlü kimyasal ve fiziksel etkenlere veya çalınmaya karşı korunacak şekilde ambalajlanır.
- b) Deliller, kimyasal ve fiziksel özelliklerine göre ve ayrı ayrı ambalajlanır.
- c) Deliller, ambalajlarına sarsıntı ve sallantılara meydan vermeyecek şekilde yerleştirilir ve araları doldurularak boşluk bırakılmaz.

Ambalaj malzemeleri

Madde 16 - Ambalajlama malzemesi olarak; muhtelif naylon ve bez torbalar, mukavva, teneke, plastik ve tahtadan mamül kutular, cam şişeler, çeşitli büyüklükte hazır etiketler, zambak ve selebant çeşitleri, ambalaj yapımına yardımcı el aletleri, kırmızı mum, sicim, iplik, kurşun, mühür ve sıkma makinası, pens ve cımbız gibi tutucu aletler, sünger, parça kumaş, pamuk, talaş, mantar tıpa ve uygun görülecek diğer malzeme kullanılır.

Ambalaja konulacak evrak

Madde 17 - Ambalajlara delillerle ilgili düzenlenen tutanaklardan iki nüsha, olay yerinde yazılan etiket ve gönderilen yere hitaben yazılan yazı da yerleştirilir.

Tutanakta; delillerin cinsi, miktarı, özellikleri, üzerindeki işaret, yazı ve numaraları, huzurda bulunanların kimlikleri, tarih, yer, saat ve imzalar bulunur.

Yazılan yazıda, istenen husus açıkça belirtilir.

Ambalajın mühürlenmesi

Madde 18 - Olay yerlerinde elde edilen deliller, incelenmek üzere ilgili birimlere gönderilirken uygun şekilde ambalajlandıktan sonra ambalajın ebadına, delillerin mahiyet ve önemine göre tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, plastik kelepçe, açıldığında yeniden kullanılamayacak derecede deforme olan ve açıldığı belli olan mühür bandı, kendinden yapışkanlı güvenlik poşeti, üzerinde seri numarası bulunan tek kullanımlık hazır mühür, kurşun veya mumla mühürlenir.

Patlayıcı ve uyuşturucu maddelerin ambalajlanması

Madde 19 - Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silah ve Teferruatının ve Av Malzemesinin Sureti Murakabesine Dair Nizamnamesinde tanımı ve sınıflandırılması yapılan patlayıcı maddelerin ambalajlanmasında, aynı nizamnamenin,

"2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabeleri Hakkında Kanun" kapsamında olan uyuşturucu madde ve müstahzarların ambalajlanmasında aynı Kanunun 21. Maddesine göre çıkarılan 21 Kasım 1982 tarih ve 17875 sayılı Resmi Gazetede yayımı ile yürürlüğe giren Yönetmeliğin, ilgili hükümleri de göz önüne alınır.

Delillerin ilgili yerlere gönderilmesi

Madde 20 - Deliller ilgili yerlere, PTT kanalı ile veya kurye ile gönderilir.

a) PTT kanalı ile gönderilenler "DEĞERLİ KOLİ" muamelesine tabi tutulur.

b) Polis Laboratuvarlarına gönderilen kolilerin teslimi ve geri alınması "Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları Teknik Hizmet Yönetmeliği" hükümlerine göre yapılır.

c) C. Savcılıklarına gönderilen kolilerde ise "Suç Eşyası Yönetmeliği" hükümleri tatbik edilir.

•

Dijital delil oluşturabilecek bulgular şunlar olabilir:

- Video görüntüleri,
- Fotoğraflar,
- Yazı dosyaları (word, excel, open office vb. dosyaları)
- Çeşitli bilgisayar programları,
- İletişim kayıtları (SMS, MSN Messenger, GTalk vb. kayıtları)
- Gizli ve şifreli dosyalar / klasörler,
- Dosyaların oluşturulma, değiştirilme ve erişim tarih kayıtları,
- Son girilen ve sık kullanılan internet siteleri,
- İnternet ortamından indirilen (download) dosyalar,
- Ve bu türden olup, silinmiş dosya/klasörler.

Dijital delilin içerisinde mevcut olabileceği en önemli elektronik donanımları şu şekilde sayabiliriz:

- a. Bilgisayar
- b. İnternet Ortamı
- b. El Bilgisayarları
- c. Cep Telefonları
- d. Hafıza Kartları
- e. Taşınır Bellekler (Flash Memory), CD ve DVD'ler
- f. MP3 Çalarlar
- g. Kamera ve Fotoğraf Makineleri
- h. Yazıcı, Faks ve Fotokopi Makineleri
- ı. Diğer Donanımlar

ELEKTRONİK DELİL ELDE ETME VE MUHAFAZA ALTINA ALMA (SAKLAMA)

Delillerin toplanması özel bir uzmanlık gerektirmektedir. Olay yeri ekipleri bilişim sistemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmalı ve delilleri yok edebilecek dijital bubi tuzaklarına karşı dikkatli olmalıdır.

Olay yerinde elde edilen delillerin laboratuvara getirilmesine kadar olan zaman diliminde delillerin bozulmadan saklanması ve laboratuvara sevk edilmesi de bu süreç içerisinde.

Olay yeri incelemesi, çevre güvenliğinin sağlanmasından, delillerin laboratuvara ulaştırılmasına kadar olan süreci kapsar. Bu süreçte olay yerinden delillerin toplanması en temel aşamadır. Çünkü deliller ne kadar sağlıklı toplanırsa, sonraki aşamalar o kadar başarılı bir şekilde sonuçlanacaktır.

İMAJ ALMA

Kriminal inceleme yürütülürken elektronik deliller de toplanmalı, bunun için öncelikle delillerin nerede ve hangi formatta olduğu, nasıl depolandığı tespit edilmelidir.

Sonrasında, ortamda bulunan elektronik donanımların çalışma biçimleri ve birbirlerine bağılıkları tespit edilerek buna göre hareket edilir.

Örneğin, olay yerinde kapalı konumda bulunan bir bilgisayar varsa kesinlikle açılmamalı; açık bir bilgisayar ise kesinlikle doğrudan kapatılmamalıdır.

Bilgisayarın açılması halinde işletim sistemi çalışacak ve bilgisayar verileri işlemeye başlayacaktır. Bunun sonucu ise, verilerin üzerine yeniden veri yazılması ve potansiyel delillerin kaybı olabilecektir.

Bilgisayar açık ise kesinlikle hiçbir program çalıştırılmamalı, hatta bilgisayar kapatılmamalıdır. Herhangi bir programın çalışması, bir potansiyel delilin kaybı anlamına gelebilir.

Bilgisayar çalışıyor konumda fakat ekranı siyah ise, ekranın açık olup olmadığı kontrol edilmeli, sonrasında fare (mouse) oynatılarak görüntünün gelmesi sağlanmalıdır.

Çalışmakta olan bir bilgisayar içindeki delillere ulaşma, verileri kurtarma gibi işlemlerin yapılabilmesi, doğal olarak o anda ve olay yerinde mümkün olamayacaktır. Bunun için bilgisayarın muhafaza altına alınması ve götürülmesi gereklidir.

Kapatılması dahi veri kaybına yol açabilecek bir donanımın götürülmesi durumunda öncelikle bilgisayar üzerinde bulunan ve çalışma konumundan çıkınca yok olabilecek tüm bulgular tespit edilerek belirlenmeli, kesinlikle ekran görüntüsü fotoğraflanmalı, çalışan programlar varsa not edilmeli ve bilgisayar kapatılmayarak, arkadaki güç kablosu çekilmelidir.

Bunun yapılması belki birtakım verilerin kaybına yol açabilecekse de, delillerin bütünlüğünün bozulmasının önüne geçecektir.

Bilgisayarların muhafaza altına alınarak incelenmek üzere laboratuarlara götürülmesi de oldukça dikkat ve özen gerektirmektedir.

Donanım araçlarının hassas yapısı gereği, dikkatlice paketlenmesi ve yine aynı dikkatle taşınması şarttır. Sarsıntı, elektrik akımları, elektromanyetik ortamlar, aşırı sıcak ya da sıvı maddelerle teması, bu aygıtların işlevini yitirmesine neden olacaktır ki bu da potansiyel delillerin kaybıdır.

Ayrıca paketlemenin, statik elektrikten ve manyetik alanlardan etkilenmeyecek biçimde yapılması da gerekmektedir.

Delil araştırma amaçlı olarak yapılacak incelemeler, donanımlar üzerinde değil, alınan kopyaları üzerinde yapılmalıdır. Bu, donanımlar içerisindeki verilerin kaybını önleyecektir.

Aygıtlardaki verilerin sağlıklı kopyalarının alınması çok önemlidir.

Adli bilişimde yapılan birebir kopyalama işlemine imaj (birebir kopya) denilmektedir.

Bu kopyalama, sistemdeki tüm verilerin, özel yazılımlar veya donanımlar kullanmak suretiyle ve bit-bit başka bir ortamda bir örneğinin (imajının / birebir kopyasının) oluşturulması suretiyle yapılır.

Adli imajın önemi, daha sonraki incelemelerde silinmiş, değiştirilmiş, deforme edilmiş verilere de ulaşma olanağını vermesidir.

Elektronik delillerin elde edilmesi sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar;

Şüphelilerden ele geçirilmesi muhtemel delillere ait liste arama yapacak personele verilmeli,

Olay yerinin güvenliği alındıktan sonra olay yeri detaylı fotoğraflanmalı,

Dijital delillerde parmak izi araması yapılabileceği göz ardı edilmemeli bu sebeple aramaya katılan her personel mutlaka eldiven kullanmalı,

Kapalı bilişim sistemleri açılmamalı, açık durumdakiler ise hemen kapatılmamalı,

Elektronik delillere şüpheli, yakını veya vekili yaklaştırılmamalı,

Aramada olay yerine ilgisiz kişi veya personelin girmesine müsaade edilmemeli,

Alınan kopya veya el konulan malzemeler inceleme yerine güvenli şekilde sevk edilmeli,

İnceleme sırasında kopyaların zarar görmemesi için gerekli düzen sağlanmalıdır.

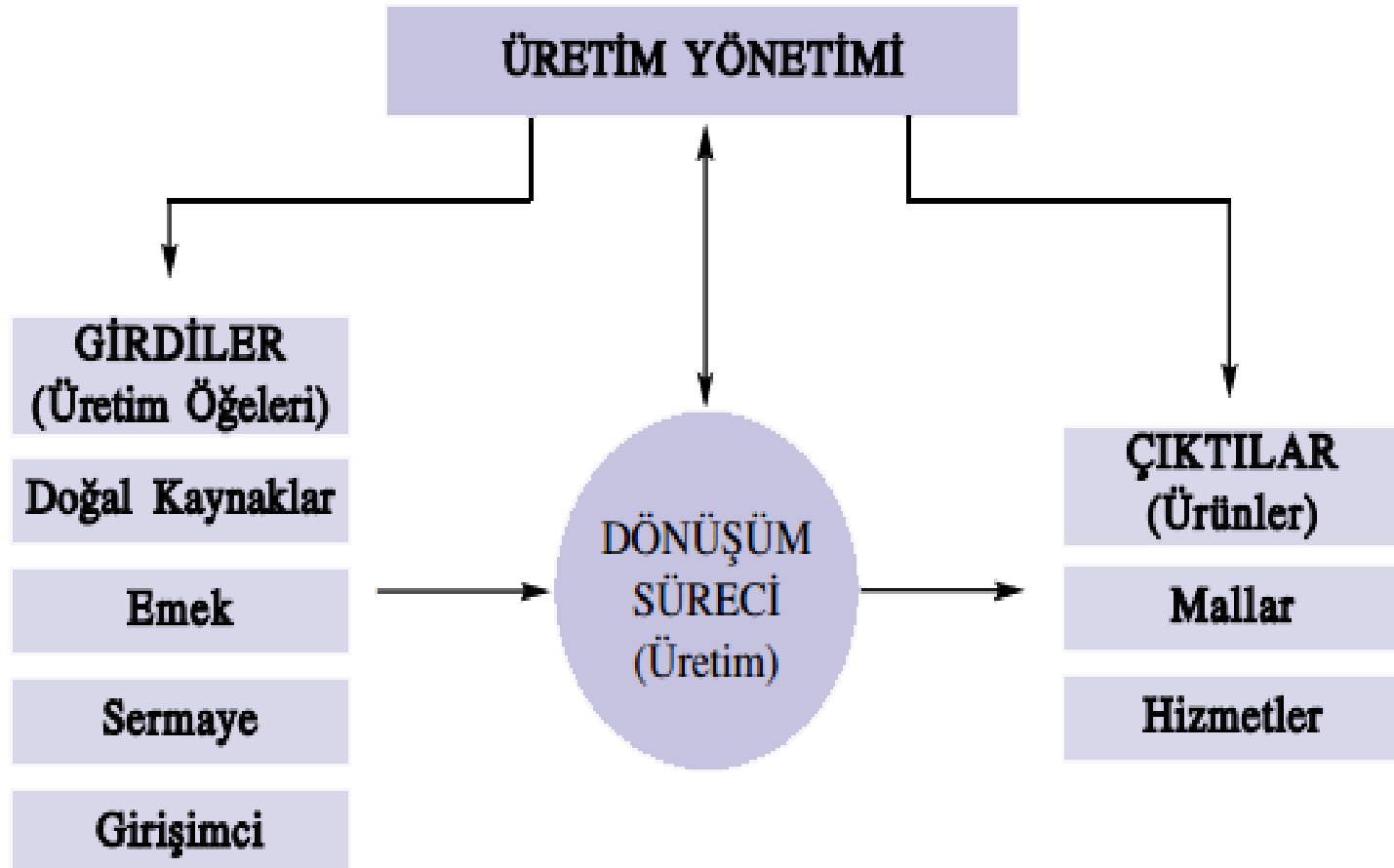
SAKLAMA

Suç Eşyası Yönetmeliği'nin; Kıymetli eşya ve evrak ile bozulacak, değerini kaybedecek veya muhafazası zor olan suç eşyası hakkında yapılacak işlemler; başlıklı 9. maddesi;

“ Bilgisayar, bilgisayar kütükleri ve bu sisteme ilişkin verilerin asıl ya da kopyaları, ses ve görüntü kayıtlarının bulunduğu depolama aygıtları gibi eşya, bozulmalarını engelleyecek, nem, ısı, manyetik alan ve darbelerden korunmalarını sağlayacak uygun ortamda muhafaza edilir.” hükmü uyarınca gerekli işlem yapılmalıdır.

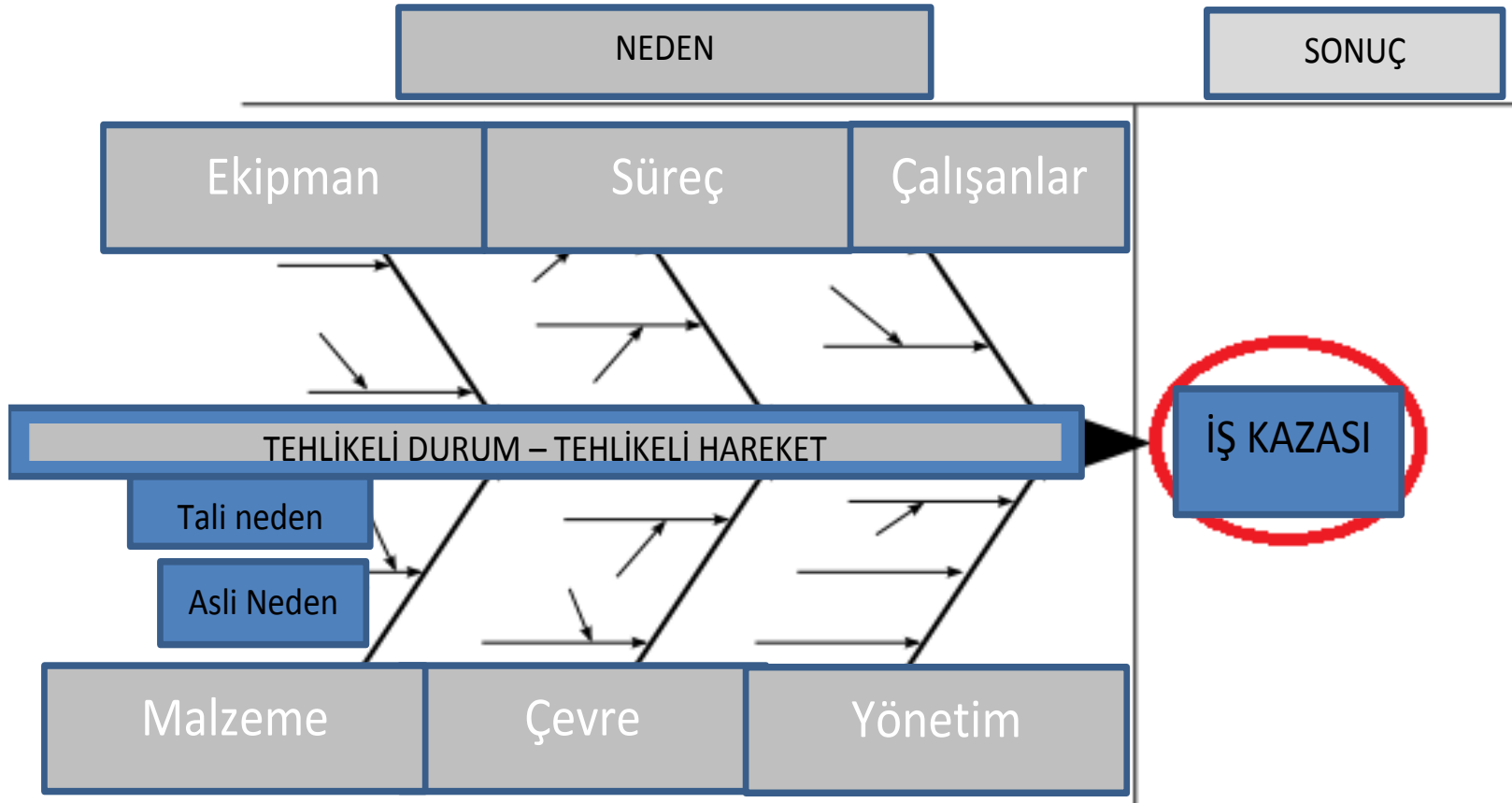
- Ekonomik (İktisadi) açıdan üretimin olduğu her yerde, **GÜVENLİĞİN, üretim işinin bir parçası olarak planlanabilmesi için rehberlik ve danışmanlık** görevini üstlenerek üretim faktörlerinin korunmasını amaçlayan kişi kimdir?

İŞ KAZALARI NEDEN-KUSUR (ASLİ-TALİ)

KÖK ARAŞTIRMASI

Kaza tipi (NEDEN)

Bir mekanik parçanın arasına sıkışma
Düşme
Kayma vb.

Tehhikeli Hareket: Direkt sebepler (davranış) :

Doğru ekipman kullanmamak
Tehlikeli hareketlerde bulunmak
Uygun olmayan alet-edavat kullanmak

Tehlikeli durum: Direkt sebepler (Durum):

Hatalı veya yanlış ekipmanlar
Uygun olmayan iş elbisesi

Yan etkiler

Yönetim: Güvenlik Yönetim Performansı:

Güvenliğin işin bir parçası olarak planlanmamış olması
Güvenlik ekipmanlarının eksik olması

Süreç-Ekipman-Malzeme-Çevre(Ortam)

Çalışan: İşçinin ruhsal durumu:

Güvenlik farkındalığının olmaması
Yavaş zihinsel tepki
Sinirlilik

İşçinin fiziksel durumu:

Aşırı yıpranmışlık
Sağırılık
Düşük görme yeteneği
İş için fiziksel yetliliğin olmaması

Sonuç: Üretim gecikmeleri-Küçük incinmeler-Büyük yaralanmalar(Sakatlık)-Ölüm